

{ KENTERINGen] digit

Kerk in Crisis

Bijbelse reflecties bij 'roomse gebeurtenissen en standpunten'

Priester celibaat en seksualiteit

Interview Rik Devillé

En waarheen met de parochies?

De toekomst van de rooms-katholieke kerk volgens John L. Allen jr.

Het splitsingsdenken onder de loep van Dave Sinardet

Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen

Les hommes et les dieux

{KENTERINGen}digit

{KENTERINGen}digit is de digitale opvolger van {KENTERINGen} die tot de zomer van 2007 op papier verscheen. {KENTERINGen}digit wil een tijdschrift zijn waarin talrijke vertegenwoordigers en (basis)groepen uit de kritische christelijke basisbeweging de gedachten en krachten bundelen. Met dit magazine wil de redactie een blad aanbieden dat maatschappelijke toestanden helpt te analyseren en sporen trekt voor een oecumenische bevrijdingstheologie.

{KENTERINGen}digit legt de hoopvolle wendingen in onze maatschappij en kerken bloot. Het breekt met de logica van het kapitalisme en zijn wetmatigheden omwille van haar radicale keuze voor de zwaksten in onze samenleving.

De inhoud en de editoriaals van de 5 papieren jaargangen van {KENTERINGen} vind je op www.kenteringen.be.

Redactie

Marc-Antoon De Schryver, Paul De Witte, Willy Duchatelet, Jozef Mampuy, Katrien Rombouts, Jan Soetewey, Elke Vandepierre.

Werken mee aan dit nummer

- Marc-Antoon De Schryver (°79), leraar en medewerker van DeWereldMorgen, redactielid
- Paul De Witte (°46), woordvoerder Basisbeweging voor Democratie in Samenleving en Kerken, redactielid
- Willy Duchatelet (°77), leraar, redactielid
- Marij Loos (°54), lid CvS, lay-out
- Jan Renders (°49), oud-voorzitter ACW
- Katrien Rombouts (°59), psychologe, werkzaam in een psychiatrisch ziekenhuis, redactielid
- Dave Sinardet (°75), politicoloog, expert in staatshervorming en communautaire relaties, professor VUB, UA en FUSL
- Jan Soetewey (°41), medewerker CvS, eindredactie
- André Truymen (°32), ex-priester, maakte jarenlang televisiereportages voor de Nederlandse KRO en IKON, auteur van onder meer *'Schijn van heiligheid. Benedictus XVI en Johannes Paulus II'* (Acco, 2010)
- Elke Vandepierre (°73), coördinator Motief, redactielid

Contact

kenteringen.digit@gmail.com
website: www.kenteringen.be

Foto voorkaft: Alberto Luccaroni

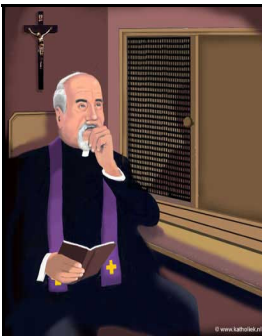
p5 * Bijbelse reflecties bij 'roomse gebeurtenissen en standpunten'

{KOP en Munt]

Hebben kritische christenen uit de basisbeweging gezweven in tijden van kindermisbruik en Léonard? Paul De Witte gaat op zoek naar het 'waarom'. Hij denkt het antwoord te moeten zoeken in een afkeer van wat in de roomse kerk gaande is. Deze aversie komt volgens hem voort uit een vaak onbewust en onuitgesproken aanvoelen van een kerk die zich mijlenver heeft verwijderd van de Bijbelse geschriften. Vandaar zijn reflecties over sadduceeën, farizeeën en de Messiaanse gemeente van Jezus. Met haar dogmatisch conservatisme, een gesacraliseerde geloofsbeleving waarbij volkomen wordt voorbijgegaan aan een authentieke Bijbelse sacraliteit, en met haar hiërarchisch kerkmodel, zit de roomse kerk duidelijk op de lijn van de sadduceeën.

p12 * Priestercelebaat en seksualiteit. Nieuw discours gevraagd!

{Kop en MUNT]

André Truymen, ex-priester en bekend radio- en televisiemaker, heeft vanuit eigen ervaring en veel lectuur grondig nagedacht. De sacralisering van het priesterambt, onder meer via de instelling van het verplichte celibaat heeft in de perverse praktijken van seksueel kindermisbruik meestal de belangrijkste rol gespeeld. Bepaalde klerikale structuren zijn gedurende eeuwen scheefgegroeid en dienen radicaal te worden bijgesteld. De 'heilige' structuren en verplichtingen gaan uit van en bevestigen een verwrongen beeld van de mens en zijn of haar seksualiteit.

p15 * België splitsen... logisch toch?

{To the Point]

Bart De Wever en Co spreken de taal van het gezond verstand. Scherp, duidelijk, logisch... Of zo lijkt het toch. Marc-Antoon De Schryver en Willy Duchatelet legden enkele van hun vaakst terugkerende argumenten en verwijten voor aan Dave Sinardet (UA). Wat blijkt? De werkelijkheid is vaak complexer dan de oneliners van het splitsingsdenken doen vermoeden.

3

Redactioneel

Something is rotten in the church of Rome

5

KOP en munt

Bijbelse reflecties bij 'roomse gebeurtenissen en standpunten'

12

Kop en MUNT

Priestercelebaat en seksualiteit. Nieuw discours gevraagd!

15

To the Point

België splitsen... logisch toch?
Interview met D. Sinardet

22

De Rode Draad

Als het over geloven gaat, zijn er geen leken.
Interview met Rik Devillé

26

Reporter ter Plaatse

Plaatselijke geloofsgemeenschap ten tijde van Léonard

30

Het Derde Testament

Een derde Testament.
Bevrijdende Schriftlezingen

36

Van Kaft tot Kaft

The Future Church: sociaal vooruitstrevend, moreel conservatief?

39

Kunst-Greep

Des hommes et des dieux

41

Laatste Pagina

Something is rotten in the church of Rome ⁽¹⁾

De laatste maanden was de rooms-katholieke kerk, met de schandalen van seksueel misbruik en de uitspraken van André-Joseph Léonard, hot news in de media. De kerk kent vele problemen waarvan de diepere oorzaak vaak ontkend wordt. Zo bijvoorbeeld worden de 'affaires' van seksueel misbruik vaak herleid tot een probleem van 'rotte appels' in de mand. In zulk geval zou het volstaan die appels te verwijderen en met de zuivere rest verder te gaan.

Maar die on-gehoorde (tenzij misschien in de stilte van de biechtstoel) want weggemoffelde feiten zijn een symptoom van een dieper liggende ziekte. Niet alleen de 'appels', ook en in de eerste plaats is de mand aangetast en ziekmakend. Dan stelt zich de vraag of de kerk tot een diepgaande diagnose en grondige therapie bereid is. Of beperkt ze zich tot een paar cosmetische ingrepen om haar geschonden gelaat enigszins te herstellen?

Dit nummer van {KENTERINGen}digit belicht en analyseert verschillende facetten van de problematiek.

Zo maakt Paul De Witte *Bijbelse reflecties bij 'Roomse gebeurtenissen en standpunten'*. Hij stelt dat de hiërarchie van de roomse kerk gelijkaardige wegen bewandelt als de joodse sadduceeën en staft dat met volgende voorbeelden:

- Een dogmatisch orthodox conservatisme, dat vasthoudt aan de ooit in het verleden geformuleerde dogmatische waarheid, waaraan niet mag worden getornd.
- Een gesacraliseerde geloofsbeleving waarbij voorbijgegaan wordt aan een authentieke Bijbelse sacraliteit.
- Een hiërarchisch kerkmodel geleid door 'sacrale' priesters in eeuwigheid (sacerdotes in aeternum).

Deze onaantastbare 'sacraliteit' die priesters een boven het gewone mensenkind verheven status geeft en hen in staat stelt brood en wijn te veranderen in het lichaam en bloed van Christus, heeft meer te maken met magie dan met het theologisch en humane belang van een gemeente van christenen die samenkomt om in het delen van brood en wijn hun engagement te symboliseren.

Genoemde karakteristieken kunnen ook aan een sekte doen denken. Ook daar staat vaak een onaantastbare en beaat verheerlijkte leider die over de volheid van macht beschikt aan het hoofd. Er zijn gevallen bekend van sekteleiders die meenden dat hun speciale status en hun uitverkiezing door God hen het recht gaf 'iets meer te mogen' dan een normale sterveling. Ook op seksueel gebied. Is het vermetel zich af te vragen of iets dergelijks meespeelt in het seksueel misbruik door priesters? "De sacralisering van het priesterambt, onder meer via de instelling van het verplichte celibaat heeft in de perverse praktijken van seksueel kindermisbruik meestal de belangrijkste rol gespeeld", stelt André Truymen in zijn artikel over priestercelebaat en seksualiteit.

Dat verband tussen sacrale autoriteit en seksueel misbruik wordt eveneens door Rik Devillé gelegd. Niet in theorie maar in praktijk. Rik, die verder in dit nummer geïnterviewd wordt, werd bekend toen hij bijna 20 jaar geleden *'De laatste dictatuur. Pleidooi voor een parochie zonder paus'* schreef. Bijna ongemerkt verschoof zijn werkterrein daarna naar de Werkgroep Mensenrechten in de Kerk en de problematiek van 'seksueel misbruik in een pastorale relatie'. Het een vloeide uit het andere voort. Recentelijk heeft Rik nog een boek geschreven: *Het MISverstand*. "Waarom nog naar de kerk gaan als er toch geen priesters meer zijn?", staat er in kleinere letters op de kaft. Daarin gaat hij dieper in op de evolutie in de kerk gedurende de laatste 20 jaar en kaart hij het (valse) probleem van het priestertekort aan.

Deze thematiek en die van de kerkelijke reorganisaties komt ook aan bod in het interview met Jef Wauters, federatiepastoor in Kessel-Lo. "De situatie van plaatselijke geloofsgemeenschappen is zeer ernstig", zegt hij, "geplande schaalvergrotingen lossen dit probleem niet op. De kerk moet grondig veranderen." Maar Jef vindt wel dat Bijbelse verhalen, indien goed geïnterpreteerd, de hedendaagse, geseculariseerde mens nog kunnen inspireren.

Jef heeft gelijk, de 'crisis' in de roomse kerk is duidelijk. Maar wie 'crisis' zegt, zegt ook

'opportuniteit'. In een wankel moment, gaat men naar de bronnen, de vaste grond of de fundamente terug. En die liggen in de Schriften die via de kerk tot ons zijn gekomen. Daarom hebben drie redactieleden meegeschreven aan *'Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen'* dat in januari vorige maand verscheen. We vroegen ons af of Bevrijdend Bijbel- en Koranlezen iets kon bijdragen in het zoeken rond de factor zingeving en levensbeschouwing in de zich nog altijd christelijk noemende organisaties van het middenveld. Daarom vroegen we aan Jan Renders, tot in september 2010 voorzitter van het ACW, deze publicatie te lezen en er zijn reactie op te geven. Ook zijn visie hierover vind je in dit nummer.

Terug naar onze beginvraag. Op 24 november jongstleden publiceerde De Morgen een interview met Rik Devillé onder de titel "Rome is de kanker van de kerk". "Neem die kanker weg en er zal veel ten goede veranderen", zei Rik in dat gesprek. Maakt die therapie nog kans of is de kanker al te ver uitgezaaid? We hebben daar geen definitief antwoord op. Maar finaal is de vraag niet of de institutionele kerk in zijn huidige vorm al dan niet zal blijven bestaan. Veel belangrijker is de vraag of er gemeenschappen zullen blijven leven, werken en strijden in de geest van het bevrijdende erfgoed van de Schriften. De doorgaans goed geïnformeerde Amerikaanse journalist John L. Allen jr. doet in zijn boek *The future Church* (2) een aantal voorspellingen over de kerk van de 21ste eeuw. Volgens hem zal die kerk sociaal vooruitstrevend maar moreel conservatief zijn.

Wait and see! Of liever ... 'struggle and see'! (3). Want het grootste bezwaar van Marc-Antoon De Schryver, die het boek in dit nummer bespreekt, is dat Allen de interne strijd binnen de kerk (en haar onbesliste karakter, want niets is noodlottig) onderbelicht laat. Allen stelt de kerk voor als een speelbal van de geschiedenis, in plaats van als een strijdperk waarbinnen verschillende groepen met elkaar in gevecht treden om de kerk in een bepaalde richting te sturen.

Een vermeldenswaardig initiatief in dat verband is "Kirche 2011: ein notwendiger Aufbruch" (4), een memorandum van Duitssprekende katholieke theologieprofessoren dd. 4 februari over de crisis in de katholieke kerk. Vandaag hebben reeds 261 professoren hun handtekening onder het memorandum gezet. In de tekst vind je behoorlijk wat desacraliserende klanken. Zo lees je er bijvoorbeeld: "De gerichtheid op de Bijbelse boodschap van vrijheid vraagt om een genuanceerd verhouding tot de moderne maatschappij: in vele opzichten ligt de maatschappij vóór op de kerk wanneer het gaat om de erkenning van vrijheid, medezeggenschap en verantwoordelijkheid van het individu; daar kan de kerk van leren, zoals Vaticanum II heeft benadrukt. In ander opzicht mag vanuit de geest van het evangelie niet voorbijgegaan worden aan kritiek op deze maatschappij, bv. daar waar mensen alleen op hun prestaties beoordeeld worden, waar wederzijdse solidariteit in het gedrang komt of de waardigheid van mensen niet erkend wordt (...). De concrete eisen die de kerk zich moet stellen zijn geenszins nieuw. Toekomstgerichte hervormingen zijn daarentegen nauwelijks waar te nemen. De open dialoog voor hervorming moet gestalte krijgen op de volgende beleidsterreinen." Dan worden zes terreinen vermeld: Structuren van medezeggenschap; De gemeenschappen; De rechtscultuur; Gewetensvrijheid; Verzoening; Liturgie.

De tekst heeft het even over "inzet voor recht en gerechtigheid, solidariteit met de armen en onderdrukten" waarvan hij zegt dat het "fundamentele maatstaven" zijn "die de kerk op grond van het evangelie verplicht is te handhaven. Daarin wordt de liefde tot God en de naaste concreet."

Voor ons had deze terloopse opmerking meer ontwikkeld mogen worden. Zoals Paul De Witte aan het eind van zijn artikel stelt, gaat het in de evangelieën om een alternatieve praktijk van nabij zijn bij mensen die slachtoffer waren van het systeem van de toenmalige wereldorde: lammen, blinden, melaatsen, doden. En dit vanuit de vraag: hoe blijven we vanuit een lezing van Thora en Profeten én vanuit een analyse van de toenmalige werkelijkheid trouw aan JHWH, de ENE, waardoor juist het leven van deze verschoppelingen toch nog toekomst heeft.

Het is deze praktijk én de analyse van de wereldorde waarin wij heden ten dage leven, die richtinggevend moet zijn voor iedere kerkelijke hervorming. Wat op het spel staat is niet op de eerste plaats het overleven van de institutionele roomse kerk, maar het leven van mensen, de opstanding van de armen en vernederden. De kerk moet staan waar de armen staan, en niet waar de rijkdom staat.

(1): Naar William Shakespeare's Hamlet: "Something is rotten in the state of Denmark"
(2): De kerk van de toekomst
(3): 'Strijd en zie'
(4): Kerk 2011: Een noodzakelijke breuk. www.memorandum-freiheit.de. Op die site vind je, naast andere, ook een Nederlandse vertaling.

Bijbelse reflecties bij 'roomse gebeurtenissen en standpunten'

I. Inleiding en aanleiding

De roomse kerk van België en van Vlaanderen in het bijzonder heeft in de loop van 2010 mogen genieten van extreem veel belangstelling in de media. Of we in deze van genieten mogen spreken is natuurlijk een andere zaak. Maar daarover wil ik het hier niet hebben.

Als woordvoerder van 'Basisbeweging voor democratie in kerk en samenleving' (het Netwerk van kritische christenen en basisgroepen) word ik geregeld geconfronteerd met de vraag wanneer we als basisbeweging nu eindelijk eens onze stem gaan laten horen. Tot mijn ontgoocheling moet ik dan antwoorden, dat wij als kritische stem binnen de roomse kerk eigenlijk niet van diezelfde media-aandacht mogen genieten. Zo worden opiniestukken die werden verzonden naar zogezegde kwaliteitskranten, niet gepubliceerd, want ze komen niet van mediagenieke mensen als de twee beroemde kerkelijke Rikken, te weten Torfs en Devillé. Ik heb niets tegen deze beide heren, integendeel zelfs, want het zijn op vele vlakken onze bondgenoten. Er is echter wel een probleem met de media, die het moeten hebben van 'namen'.

Maar er is eigenlijk nog een diepere reden waarom heel wat mensen uit de kritische christelijke basisbeweging het gevoel hebben zich te moeten forceren om in de clinch te gaan met een instituut dat zichzelf tot een levend anachronisme heeft gemaakt. Wat haalt het allemaal nog uit, zeker nu stilaan de contouren zichtbaar worden van het roomse kerkmodel dat mensen als André Léonard en anderen voor ogen hebben: een kleine roomse orthodoxe minderheid, die balanceert op de rand van een dogmatisch en bijna sektarisch fundamentalisme, en die zegt: wij zijn de enige getrouwen die nog vertoeven in het gesloten en vensterloze huis van de éne roomse katholieke waarheid, terwijl alle anderen dwalen en ketters zijn geworden.

Een Bijbelse reflectie dringt zich op, zeker wanneer we tot de merkwaardige vaststelling komen dat bepaalde katholieke intellectuelen zoals Gerard Bodifée en Herman De Dijn, in hun meestal vrij negatieve appreciatie van de huidige situatie in de Vlaamse roomse kerk, erin slagen om nooit naar de oorkonde van alle zich christelijk noemende kerken en gemeenschappen te verwijzen. In hun opiniestukken is namelijk bijna nooit sprake van de Bijbel met zijn Eerste en Tweede Testament, met Tenach en Evangelie. In hun reflecties spelen de Schriften op de keper beschouwd geen enkele rol, dit in tegenstelling tot de kerkelijke traditie die tot norm van orthodoxie wordt verheven. Herman De Dijn heeft het over de totale erosie van de katholieke identiteit (De Morgen, 31 oktober 2010). En wat zou daar erg aan zijn, indien zou blijken dat juist die katholieke identiteit mijlenver verwijderd is van waar het de joodse rabbi Jezus van Nazareth om te doen was, althans voor wat we over zijn weg vernemen via de niet historische maar eerder mythische geschriften van het Tweede Testament?

Dus op de vraag wat de fundamentele reden is voor het zwijgen van velen uit de kritische christelijke basisbeweging in Vlaanderen, denk ik het antwoord te moeten zoeken in een afkeer van wat er in de roomse Kerk gaande is. Naar mijn bescheiden mening komt deze aversie voort uit een vaak onbewust en onuitgesproken aanvoelen van een kerk die zich mijlenver heeft verwijderd niet alleen van de Bijbelse geschriften, maar ook van onze hedendaagse cultuur. Daarom deze Bijbelse reflectie. (1)

(1): Dit mag echter niet beletten dat de kritische christelijke basisbeweging ook de hand in eigen boezem moet steken en durven toegeven dat er wellicht ook sprake kan geweest zijn van een zekere intellectuele luiheid om de oorzaken van de gegroeide afstand theologisch grondig te doordenken en van een rationele of irrationele angst om de christelijke deugd van vrijmoedigheid in deze te beoefenen.

2. Sadduceeën en farizeeën en de Messiaanse gemeente van Jezus

Wie met onbevangen oren de evangeliën beluistert, kan niet om volgende vaststelling heen: Jezus gaat vaak in hevige discussie met de farizeeën en laat 'schijnbaar' de sadduceeën ongemoeid.

Wie deze geschriften niet contextueel leest, komt dan tot zeer merkwaardige conclusies die tot op vandaag in de kerkelijke prediking en praktijk doorwerken, dat de farizeeën Jezus' grootste tegenstanders zouden geweest zijn.

2.1. De farizeeën

De farizeeën worden in de kerkelijke prediking dus voorgesteld als de grote en bijna enige tegenstanders van Jezus. Tussen haakjes: deze negatieve houding tegenover de farizeeën, die men in het historisch leven van Jezus terugprojecteerde, kwam ook goed uit in de verdere kerkgeschiedenis, die gekenmerkt is geweest door eeuwen van jodenhaat en antisemitisme. En uitgerekend is dat historisch jodendom tot op vandaag de erfgenaam van het rabbijnse jodendom, dat op zijn beurt de voortzetting was van de farizeese beleving van het jodendom.

Dat de farizeeën Jezus' grootste opposanten waren, klopt niet met de historische werkelijkheid. Als er één religieus-politieke groep uit zijn tijd was waar Jezus van Nazareth vanuit zijn bevrijdende praktijk en woord mee verwant was, dan waren het juist de farizeeën. De discussies, zoals we die in de evangeliën kunnen beluisteren, verliepen op het scherp van de snee omdat de verschillen vaak zo miniem en subtiel waren. Beiden wilden de oude Schrift telkens opnieuw zo interpreteren dat het woord van Thora en Profeten leven gevend en bevrijdend zou werken voor telkens nieuw generaties, die in steeds nieuwe omstandigheden leefden. Daarin kozen beiden dezelfde fundamenteel progressieve weg. Maar ze gingen op bepaalde punten ook uit elkaar. En daarover gingen dan de scherpe discussies, waarvan we in de evangeliën hier en daar echo's kunnen opvangen.

Nog een belangrijke contextuele bemerking: de evangeliën zijn geschreven na het beruchte jaar 70, waarin zowel de tempel als de stad Jeruzalem door de Romeinse legioenen met grond werden gelijk gemaakt. Na die catastrofe bleven praktisch enkel de erfgenamen van de farizeeën over terwijl de andere joodse groepen waren geëlimineerd (zeloten en essenen) of volkomen gediscredeerd (sadduceeën omwille van hun jarenlange collaboratie met het Romeins onderdrukkingssysteem).

Zoals hierboven reeds vermeld, werd de beweging van de farizeeën voortgezet in het zogenaamde rabbijnse jodendom, dat tot op de huidige dag het jodendom voor volledig verdwijnen heeft behoeft. Dit rabbijnse jodendom legde zich toe - en dit tot vandaag - op de nauwgezette studie en interpretatie van de oude Schriften. En juist in die joodse interpretatie kwamen ze op het einde van de eerste eeuw in conflict met Messiaanse groepen, die dezelfde oude Schriften anders interpreteerden. Een van die Messiaanse bewegingen plaatste zich - en dit in grote verscheidenheid en zeker niet éénvormig - in de lijn van een door het Romeinse Imperium gekruisigde mens, Jezus van Nazareth, die door die groepen als Messias werd beleden. De scherpe discussies uit de eerste decennia na het jaar 70 tussen deze Messiaanse joden (christenen) en het rabbijnse jodendom dat na de catastrofe uit zijn as was herrezen, worden door de schrijvers van de evangeliën in de tijd van Jezus teruggeprojecteerd. De evangelische twistgesprekken tussen Jezus en de farizeeën weerspiegelen dus heel vaak discussies van 60 tot 70 jaar later.

2.2. De sadduceeën

Deze eerder kleine groep beschikte ten tijde van de historische Jezus over een enorme macht die totaal niet in verhouding was met hun aantal.

Deze religieus-politieke groepering rekruteerde haar leden bij de rijke klassen, die er

alle voordeel bij hadden op goede voet te leven met de Romeinse overheersers. Grootgrondbezitters, rijke kooplui en handelaren vormden de ruggengraat van de sadduceeën. Velen van hen gingen collaboreren met de Romeinen en waren als de dood voor allerlei basisbewegingen die al dan niet gewelddadig een einde wilden maken aan de Romeinse overheersing, die oorzaak was van een immense verpaupering onder de volksmassa's.

Uit hun midden werd jaarlijks de Hogepriester gekozen, die onder het Romeins bewind politiek, economisch en religieus de hoogste macht bekleedde.

Op religieus vlak waren deze sadduceeën uiterst conservatief en ze hielden zich aan een letterlijke lezing van de oude Schriften, waaraan niets mocht worden toegevoegd. Ze verwierpen de zogenaamde 'mondelijke Thora', die later zijn neerslag zal vinden in de Talmoed.

Zo waren ze ook de behoeders van de tempel en van een sacrale lezing van de Thora en de Profeten. Ze verwierpen het "geloof in de opstanding van de doden en de doorbraak van de komende wereld". Want waarom zouden zij uitzien naar een 'komende' wereld waarin gerechtigheid zou heersen, wanneer ze nu al volop konden genieten van de huidige wereld, die door hen als meer dan goed genoeg werd ervaren.

Wat hier niet mag worden vergeten is dat het geloof in de opstanding in die tijd een andere inhoud had dan wat wij er vandaag onder verstaan. Het ging niet om een voortleven in een leven na de lichamelijke individuele dood, in een eeuwig leven dat voorbestemd was voor 'alle' mensen die zich tijdens hun leven voldoende ethisch hadden gedragen, vooral op individueel vlak. In dit centrale begrip uit de apocalyptische geschriften van Eerste en Tweede Testament (2) werd vooral uiting gegeven aan het geloof in en de hoop op een doorbraak van 'de komende wereld', die een einde zou maken aan de huidige politieke, sociale, economische en religieuze chaos, waarvan de meerderheid der mensen het slachtoffer was.

In 'de opstanding van de doden' drukten de slachtoffers van de geschiedenis en hen die met deze mensen solidair wilden zijn hun hoop uit dat zij deel zouden krijgen aan die komende wereld van recht en vrede. De machthebbers zelf zouden aan die nieuwe wereld niet participeren.

2.3. De evangeliën en de sadduceeën

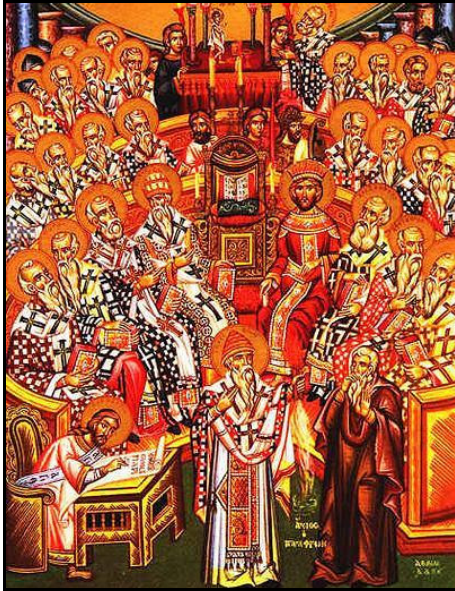
Het is uiterst merkwaardig dat in de evangeliën Jezus nauwelijks in discussie gaat met de sadduceeën.

Waarom niet? Ik vermeldde reeds de context van na het catastrofale jaar 70. In die tijd waren de sadduceeën wegens hun collaboratie met 'het systeem' volledig in diskrediet geraakt. Eigenlijk waren ze gewoon verdwenen als belangrijke politieke beweging, ook al omdat de tempel als centrum van sacraliteit was vernietigd. Maar hier speelt toch ook vooral dat de sadduceeën ideologisch zo ver verwijderd waren van de weg van Jezus van Nazareth, dat ze gewoon niet als gesprekspartners werden beschouwd. Ik geef een vergelijking die zoals alle vergelijkingen wel ergens mank loopt. Voor de Vlaamse PVDA is het Vlaams Belang gewoonweg geen gesprekspartner, omdat het duidelijk is waar die ander voor staat: voor een extreem rechts, fascistisch en onderdrukkend maatschappijmodel dat volkomen tegengesteld is aan het linkse, marxistisch geïnspireerde en principieel bevrijdende model waar de PVDA voor staat.

In deze is nog één vooral exegetische opmerking belangrijk: pas vanaf de lijdensverhalen komen in de evangeliën de sadduceeën in beeld en verdwijnen de farizeeën op de achtergrond. De farizeeën konden dan wel in hevige discussie gaan met Jezus, maar ze zouden nooit, maar dan ook nooit een medeïoods en volksgenoot aan de Romeinen uitleveren. Voor de sadduceeën was dat blijkbaar geen punt. Het hemd van hun economisch en maatschappelijk voordeel was voor hen nader dan de rok van hun verbale trouw aan de Thora en dan hun solidariteit met een volksgenoot.

(2): Tot de apocalyptische geschriften behoren onder andere *Daniël* en *De openbaring of Apocalyps van Johannes*. Apocalyptiek is een literair genre dat binnen de Bijbel is ontstaan op momenten van hoge en vaak uitzichtloze nood, meestal veroorzaakt door externe onderdrukking door de toenmalige grootmachten. In die periode gingen mensen hartstochtelijk verlangen naar een totaal nieuwe en andere wereld, die in de Bijbel werd benoemd als 'de komende wereld', die een einde zou maken aan deze wereldorde, die als heel en al onderdrukkend werd ervaren.

3. Wat heeft dit nu te maken met het zwijgen van de kritische christenen?

Concilie van Nicea

We zeiden het al, alle vergelijkingen lopen ergens mank. Maar dat belet niet dat er duidelijke parallellen te trekken zijn. Als ik deze vergelijking toch maak, wil dit bewust geen uiting van pretentie of morele superioriteit zijn. Ik begeef mij in deze bijdrage immers niet op het gladde ijs van de moralisering, die er kan toe leiden dat wij ons individueel moreel beter zouden achten dan anderen. Dit is niet het punt. Het gaat hier wel om een 'structurele' keuze die door velen uit basisbeweging wordt gemaakt en die in de lijn ligt van de keuzes die ook door de bevrijdingstheologie worden gethematiseerd. Wat we zien is dat de hiërarchie van de roomse kerk zich duidelijk situeert in de richting van de wegen die ook door de sadduceeën werden gegaan. Laat ik hiervan enkele voorbeelden geven.

* *Een dogmatisch orthodox conservatisme, dat vasthoudt aan de ooit in het verleden geformuleerd dogmatische waarheid, waaraan niet mag worden getornd.*

De katholieke geloofsbelijdenis, die teruggaat op de concilies van Nicea (325) en Chalcedon (451), moet onverkort, ook in zijn formulering, bewaard blijven. Dus niet alleen in zijn doelstelling (een voor die tijd wellicht geschikte samenvatting van de christelijke geloofstraditie zoals die in de taal van de toenmalige filosofie werd verwoord), maar ook in zijn formulering. De sadduceese ingesteldheid van de kerkelijke hiërarchie gaat voorbij aan het gegeven dat de wijsgerige taal van die tijd (1600 jaar geleden) voor hedendaagse mensen volkomen onbegrijpelijk en oninleefbaar is geworden.

We hebben vandaag dus nood aan farizeese en Messiaanse theologen en filosofen, die de openheid hebben om in gesprek te treden met déze tijd om vanuit die confrontatie de oude Schriften op-nieuw te verwoorden.

* *Een gesacraliseerde geloofsbeleving, waarbij volkomen wordt voorbijgegaan aan een authentieke Bijbelse sacraliteit.*

Wat is Bijbelse sacraliteit? Is dat hetzelfde als algemene sacraliteit? Ik denk dat precies op dit punt het Bijbels geloofsvertrouwen en godsbeeld breken met de religie van de goden die het leven van mensen en volkeren ondermijnen. De opperste sacraliteit is volgens de hele Bijbel niet te vinden in een bevlogen liturgie die ons van de grond doet gaan van vervoering. Dat mag natuurlijk en er is zelfs niets op tegen, maar het is Bijbels gezien uitermate verdacht. Deze Bijbelse sacraliteit wordt uitgedrukt in de Stem die opklinkt uit de brandende doornstruik, die groeit op de berg Horeb: "deze plaats is heilige grond". Waarom is uitgerekend die plaats heilige grond? Omdat daar Mozes niet alleen het verhaal te horen krijgt van de onderdrukking van de Israëlieten, die kreunen onder de Egyptische slavernij, maar ook dwingend wordt opgeroepen om zijn veilig bestaan te verlaten en zijn volk voor te gaan op de weg van de bevrijding. Bijbelse sacraliteit is dus vóór alles te ontdekken in de verschoppeling langs de weg, wiens gelaat appelleert op onze solidariteit. Dat is de primaire en misschien wel enige vindplaats van de ENE, die volgens de Bijbel God mag worden genoemd.

Zo schrijft Jan Van Kilsdonk (*Gezegend de Onzienlijke*, Kok Agora 1988, p. 180-181): "De blik van de ander is een onweerstaanbaar of liever onontkoombaar appel op mij. Die blik is de plek van openbaarwording van God. God is nergens anders, God is echt nergens anders. Overal elders waar ik God zou zoeken, is een alibi, een ontsnapping, een verdoving, een uiterst ingewikkelde begoocheling. God is nergens anders dan in de absoluutheid van die blik."

Gerard Bodifée en anderen jammeren over de teloorgang van de sacraliteit, bijvoorbeeld omdat de heilige liturgie niet meer zo heilig wordt gevierd, of omdat het Latijn is verdwenen. Maar heeft hij het dan niet eerder over de heidense sacraliteit, waar Bijbelse profeten als Amos en Jeremia flink de draak mee steken en verwerpen

Gerard Bodifée

Herman De Dijn

als “dit is niet de weg die de ENE van ons vraagt”?

Zo lezen we in Micha 6,6-8: “*Waarmee zal ik de ENE tegemoet treden, mij krommen voor God in den hoge? Moet ik hem tegemoet gaan met offers, met stierkalveren van een jaar? Heeft de ENE behagen in duizenden rammen, in tienduizenden beken olie? Moet ik mijn eerstgeborene offeren voor een misstap van mij, de vrucht van mijn schoot voor de zonde van mijn ziel?*” (3)

Hij heeft je gemeld, mens, wat goed is, en wat vraagt de ENE anders van je dan recht doen, vriendschap liefhebben, en ootmoedig wandelen met je God?” (4)

Maar de sadduceeën van alle tijden houden veel meer van die heidense sacraliteit, omdat deze hun maatschappelijke posities niet in vraag stelt, maar eerder bevestigt en versterkt.

* *Een hiërarchisch kerkmodel in de lijn van de sadduceeën, geleid door ‘sacrale’ priesters in eeuwigheid (sacerdotes in aeternum).*

Ik keer even terug naar de opmerking van Herman De Dijn over de erosie van de katholieke identiteit in Vlaanderen. Ik stel mij de vraag waarom hij een centraal woord uit de christelijke (en dus ook protestantse) geloofsbelijdenis, namelijk 'katholiek' (in de betekenis van algemeen, universeel, open op allen en de hele bewoonde wereld) verwacht met of gelijkstelt aan de roomse invulling ervan? Of bestaat volgens hem de katholieke identiteit in het hondstrouw zijn aan een hiërarchisch en autocratisch georganiseerd instituut? Wanneer mensen daar ernstige vragen bij hebben, juist vanuit een bevrijdende lezing van de Messiaanse Geschriften, dan worden zij verantwoordelijk geacht voor de erosie van de katholieke identiteit. Ik begrijp dat niet. Zou een door de Bijbel geïnspireerde gelovige vandaag niet verheugd moeten zijn bij de verdergaande erosie van die verkrampde katholieke of liever roomse identiteit?

Zoals ik hierboven reeds schreef, lees ik bij Herman De Dijn geen enkele verwijzing naar de vraag of de roomse kerk wel trouw is gebleven aan de oorspronkelijke beweging van Jezus van Nazareth en diens trouwe maar kritisch vernieuwende lezing en interpretatie van de joodse Schriften? Ook gaat hij volkomen voorbij aan het feit dat veel gelovige mensen existentieel niet meer kunnen begrijpen waarom gewijde clerici meer zouden zijn of weten dan anderen, gewoon alleen ten gevolge van hun sacrale wijding. Deze wijding stelt bepaalde ongehuwde mannen (geen vrouwen natuurlijk, want die lopen het risico om op bepaalde dagen van de maand sacraal onrein te zijn) in staat om het brood en de wijn te veranderen (transsubstantiëren) in het lichaam en bloed van Jezus Christus. Deze visie ruikt meer naar magie dan naar het theologisch en humane belang van een gemeente van christenen die samenkomt om de bevrijdende weg van Jezus Messias te gedenken en in het delen van brood en wijn hun engagement gesymboliseerd zien.

Deze hoogkerkelijke visie, gepropageerd en gedragen door de hoogste instanties van de roomse kerk, waarin een verticaal beleefde sacraliteit centraal staat, kan enkel begrepen worden wanneer we de samenhang van alles met alles niet uit het oog verliezen. Zo is er een onmiddellijk verband tussen deze sacraliteit, de traditionele en vaak fundamentalistische invulling van schepping en scheppingsorde, de plaats van een gesacraliseerde kerkelijke uitsluitend mannelijke hiërarchie die over alle kerkelijke macht beschikt, en dit alles gekoppeld aan het systeem van rein en onrein, dat meestal volkomen onbijbels wordt geïnterpreteerd. Wanneer we dit leren zien, wordt ook duidelijk dat het hier over een systeem gaat en niet om hier en daar een afwijking, want alles hangt met alles samen.

In zijn bijdrage in de krant doet Herman De Dijn ook 'smalend' over hen die zich 'christelijk' willen noemen. Waarom doet hij dat? Ik wil daarover alleen het volgende kwijt: kritische en loyale katholieke christenen hoeven zich door niemand de les te laten spellen in verband met hun christelijke identiteit.

(3): Dit eerste deel van het citaat uit Micha verwijst duidelijk naar het sacrale, dat sterk werd beleefd in het brengen van offers, in het ergste geval zelfs van mensenoffers.

(4): Het tweede deel van het citaat wijst op de weg van de profetische gerechtigheid, die volgens de evangelische geschriften ook bij Jezus centraal stond.

(5): Jan Soetewey, *Heilig en Heilig. Beroering in de roomse kerk*, Kering, mei 2001

"Net voor ik aan dit besluit begon, had ik het over het 'desacraliseren van machten die zich een onaantastbaar karakter aanmeten'. Eerst had ik 'seculiere en geestelijke machten' geschreven. Maar dat zou de illusie opgewekt hebben dat die beide machten even zwaar doorwegen en dus dezelfde desacraliserende aandacht verdienen. In vroegere tijden wanneer de geestelijke en tijdelijke macht meer vervlochten waren, kan dat misschien waar geweest zijn. Maar in onze huidige tijd legt de kerkelijke macht veel minder gewicht in de schaal om de gang van de wereld te bepalen. Dat is ook de reden waarom CvS het accent niet legt op de binnenkerkelijke strijd. Het is immers niet op dat strijdfront dat in eerste instantie over het lot van armen en verdrukten wordt beslist. En om dat laatste is het ons, in de lijn van de bevrijdingstheologie, uiteindelijk te doen. Het Kapitaal, of de triniteit van Wetenschap, Kapitaal en Technologie (WTK-stelsel, E. Vermeersch) is een god die in onze tijd en maatschappij veel machtiger, onaantastbaarder en sacraler is dan de kerk. Het is in het desacraliseren van die god dat we in de eerste plaats ons christelijk getuigenis willen afleggen. In het spoor van Zij die de desacralisatie heeft ingezet: "Ik heb de ellende van mijn volk in Egypte gezien, de jammerklachten om zijn onderdrukkers gehoord: ja, ik ken zijn lijden. Ik DAAL AF om mijn volk te bevrijden uit de macht van Egypte".

Noch door katholieke denkers zoals De Dijn, die zegt dat Devillé en Torfs al lang de roomse kerk hadden moeten verlaten, noch door vrijzinnige fundamentalisten zoals Etienne Vermeersch. Kritische christenen pikken het niet dat mensen als De Dijn beslissen over de katholieke identiteit van anderen.

Vrijzinnige fundamentalisten zijn soms of bijna even dogmatisch als bisschop Léonard en willen op hun beurt ook katholieke christenen vastpinnen op een zogenaamde katholieke identiteit, die zij gelijkstellen met het gesloten katholicisme van voor het Tweede Vaticaans Concilie.

Tenslotte wil ik nog wijzen op een andere reden voor het feit dat binnen heel wat basisgroepen weinig over de binnenkerkelijke problematiek wordt gezegd. Ik beperk mij hierbij bewust tot een verwijzing naar een artikel dat in 2001 in Kering verscheen (5). Geschoold in het leerhuis van de bevrijdingstheologie is het voor velen duidelijk geworden dat de echte strijd om de gerechtigheid zich niet afspeelt binnen de enge grenzen van de kerkelijke theologie, maar in de strijd van armen en verdrukten voor een menswaardig bestaan. En deze strijd richt zich tegen de 'religieuze' machten van de wereldorde die een doodssysteem in leven houden: kapitaal met in haar dienst: wetenschap en technologie.

4. Nog even terug naar de evangelische geschriften

In die geschriften ging het hoofdpersoonage Jezus wel niet vaak in discussie met de sadduceeën, maar dat wil nog niet zeggen dat hij hun optreden maar op zijn beloop liet. In plaats van in discussie te gaan ontwikkelde de evangelische Jezus een alternatieve praktijk van gerechtigheid die hem uiteindelijk de kop heeft gekost, omdat juist die praktijk in de ogen van de Romeinse machthebbers en hun collaborateurs veel gevaarlijker was dan de harde confrontatie of de zich afzijdig houdende praktijk van het rabbijnse jodendom van het einde van de eerste eeuw. Ik zeg hiermee geen kwaad woord over die begrijpelijke 'politieke' strategie van dat rabbijnse jodendom na de catastrofe van het jaar 70. Deze groeperingen waren als de dood voor een nieuwe confrontatie met het Imperium Romanum, omdat dergelijke confrontatie wel eens een brutaal einde kon maken aan het jodendom in zijn geheel. Ze waren bang om door de 'onwetende' Romeinen over dezelfde kam geschoren te worden als allerlei Messiaanse bewegingen, die ook onderling heel verschillende politieke strategieën ontwikkelden: zelotisch gewelddadig of meer in de lijn van de Messiaanse beweging, die zich liet inspireren door de erfenis van Jezus van Nazareth. Een duidelijke echo van deze conflicten tussen het rabbijnse jodendom, allerlei zelotische bewegingen die het geweld tegen Rome niet schuwden en de Messiaanse (christelijke) beweging vinden we terug in het evangelie naar Johannes.

Kortom, in de evangeliën, te beginnen bij Markus, vinden we het verhaal van een alternatieve praktijk, waarin gepoogd wordt om binnen de toenmalige uiterst risicovolle context toch trouw te blijven aan de wijze waarop hun voorganger Jezus met de Thora op weg was gegaan. Die praktijk was alles behalve sacraal en religieus. Het was een praktijk van nabij zijn bij mensen die slachtoffer waren van het systeem van de toenmalige wereldorde: lammen, blinden, melaatsen, doden. En dit vanuit de vraag: hoe blijven we vanuit een lezing van Thora en Profeten én vanuit een analyse van de toenmalige werkelijkheid trouw aan JHWH, de ENE, waardoor juist het leven van deze verschoppelingen toch nog toekomst heeft? Ik denk dat deze grondinspiratie aan de basis ligt van elke bevrijdingstheologie, die zich niet kan, mag of wil beperken tot het in de clinch gaan met de sadduceeën van welke tijd ook, omdat er veel meer op het spel staat: met name het leven van mensen, de opstanding van de armen en vernederden.

Bij wijze van besluit

Deze laatste gedachte vinden we scherp uitgedrukt in de versie die André Chouraqui van de Mattheaanse zaligspreekingen (Mt 5,3-12) maakt. Ik heb geprobeerd er een Nederlandse vertaling van te maken. Let vooral op de wijze waarop Chouraqui 'zalig' invult: 'en marche'. Bij gebrek aan een goed Nederlands woord heb ik "en marche" vertaald door: "dat ze opstaan en gaan".

André Chouraqui

- 3 *Dat ze opstaan en gaan, zij die vernederd en in ademnood zijn!*
Ja, het rijk der hemelen wordt hun deel.
- 4 *Dat ze opstaan en gaan, zij die treuren en in rouw zijn!*
Ja, zij zullen versterkt en getroost worden.
- 5 *Dat ze opstaan en gaan, zij die zachtmoedig zijn!*
Ja, zij zullen het land beërven.
- 6 *Dat ze opstaan en gaan, zij die hongeren en dorsten naar gerechtigheid!*
Ja, zij zullen worden verzadigd.
- 7 *Dat ze opstaan en gaan, zij die barmhartigheid betonen!*
Ja, zij zullen barmhartigheid ondervinden.
- 8 *Dat ze opstaan en gaan, zij die zuiver zijn van hart!*
Ja, zij zullen God zelf zien.
- 9 *Dat ze opstaan en gaan, zij die vrede stichten!*
Ja, zij zullen zonen en dochters van God genoemd worden.
- 10 *Dat ze opstaan en gaan, zij die vervolgd worden om de gerechtigheid!*
Ja, het rijk der hemelen wordt hun deel.
- 11 *Sta op en ga, jullie, wanneer ze jullie beschimpen en vervolgen,*
wanneer ze jullie belasteren en van allerlei kwaad beschuldigen
omwille van mij!
- 12 *Wees dan blij en spring op van vreugde!*
Jullie loon zal groot zijn in het verborgene.
Ja, hebben ze niet ook de profeten vervolgd,
zij die jullie zijn voorgegaan?

➤ Paul De Witte

Priestercelibaat en seksualiteit. Nieuw discours gevraagd!

Paulus VI

Het is opvallend hoe tijdschriften als *Kerk en Leven* en *Tertio*, die door de rooms-katholieke kerk van België gefinancierd worden, het afgelopen jaar kritische bedenkingen over het verplichte priestercelibaat hebben gepubliceerd. Dat was naar aanleiding van de onthullingen over crimineel seksueel misbruik door geestelijken.

De sacralisering van het priesterambt aan de orde stellen blijft voor hen echter uit den boze. In die bladen zal men tevergeefs een recensie aantreffen van boeken van katholieke auteurs die de gangbare kerkelijke praktijk in deze ter discussie stellen.

De huidige paus handhaaft immers de encycliek van Paulus VI: *Caelibatus Sacerdotalis*. Daarin lees ik onder nr. 13: “Het koor van bezwaren schijnt het eeuwenoude en plechtige geluid te overstemmen van de herders van de Kerk en de leraars van het geestelijk leven, en ook de levende en zo duidelijke voorbeelden van talloze heiligen en trouwe priesters van de Kerk, die werkelijk het celibaat hebben gemaakt tot voorwerp en teken van hun totale en blijde toewijding aan het geheim van Christus. Deze schitterende voorbeelden spreken nog steeds hun rustige en krachtige taal, en ze komen niet slechts uit het verleden, maar ook uit onze tijd. In onze zorg om altijd de dingen reëel te zien, kunnen wij onze ogen niet sluiten voor deze verbazingwekkende en prachtige werkelijkheid, dat er ook nu nog in Gods Kerk overal ter wereld, waar zij zich gevestigd heeft, ontelbare kerkelijke bedienaars zijn -subdiakens, diakens, priesters, bisschoppen-, die het vrijwillige en gewijde celibaat ongerept en integraal beleven... allen trouw aan hun verplichting van volmaakte kuisheid; en dit niet uit minachting voor de goddelijke gave van het leven, maar uit een hogere liefde voor het nieuwe leven, dat ontspringt aan het paasgeheim van Christus. Zij beleven hun celibaat met een moedige ernst, met een blijde spiritualiteit, met volmaakte gaafheid en met een zekere gemakkelijkerheid”.

Het doet me denken aan de lofredes op het verplichte priestercelibaat van de in de hiërarchie hoog opgeklommen jezuïet, kardinaal Jean Daniélou. Vooral aan zijn harde kritiek destijds op de laksheid in deze van de Nederlandse kardinaal Alfrink. Op 20 mei 1974 -laat op de avond en totaal incognito- verwisselde deze befaamde celibataire priester echter het tijdelijke met het eeuwige in een Parijs bordeel. Toch hoorde hij bij die ‘schitterende voorbeelden’ uit *Caelibatus Sacerdotalis*...

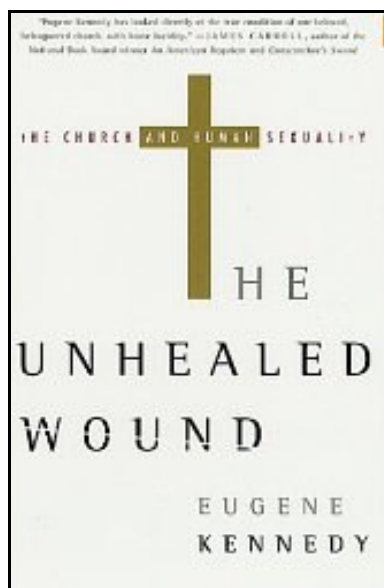
Voor mij als katholiek een voorbij station...

Ooit -in 1969 al- ben ik zelf als celibataire priester tot het inzicht gekomen dat de kerk haar hele discours over de seksualiteit zou moeten herzien. Na een lang proces schreef ik zelf een brief aan de ‘Très Saint Père’ met de vraag om ontheffing van het celibaat maar niet van het priesterschap. Dat was echter niet volgens de regels want ik diende in die brief ook te melden dat ik me bij de wijding niet tenvolle bewust was geweest van de draagwijdte van die wijding zodat de paus bij laïcisering niet zou tornen aan mijn status van ‘sacerdos in aeternum’. Ik ontving nooit antwoord op deze brief. Ik sloot een burgerlijk huwelijk en werd vader maar vernam eerst twintig jaar later dat men mij buiten mijn medeweten had gelaïciseerd. Toch ben ik een van de meer dan honderdduizend gelaïciseerde priesters die ondanks het Vaticaanse misprijzen dat zij moesten ondervinden, als gelovigen de kerk nog altijd wensen te frequenteren.

Dit brengt me bij een aspect dat onder tafel dreigt te verdwijnen bij commissies die de bisschoppen nu oprichten in verband met ‘seksueel misbruik in een pastorale relatie’. Naast de honderdduizend priesters die de paus een brief schreven, zijn er ongetwijfeld niet minder celibataire mannen die -juist door hun intieme omgang met vrouwen- wel eens hebben moeten overwegen om dit ook te doen. Door een volhardende trouw aan de wijding verkozen

zij officieel priester te blijven. Dat kon nog, maar seks met minderjarigen waar ook priesters zich schuldig aan maakten, was een misdrijf dat door de kerk vrijwel altijd werd opgelost met een verplaatsing van de daders en het bedekken van het gebeurde met de mantel der liefde. Het hoogste goed was voor de kerk altijd: schandaal vermijden. Die politiek werd de lokale bisschoppen gewoon opgelegd. Als er maar een glimp van berouw tot uiting kwam, dienden zij achter hun misdadige priesters te staan. Daarbij was aangifte bij de burgerlijke justitie ten zeerste ongewenst. De sacralisering van het priesterambt, onder meer via de instelling van het verplichte celibaat, heeft dus in de perverse praktijken van seksueel kindermisbruik meestal de belangrijkste rol gespeeld.

Die sacralisering is begonnen onder het Tweede Concilie van Lateranen in 1139. Toen werd formeel de mogelijkheid voor een huwelijk van priesters kerkrechtelijk ongeldig gemaakt. Het celibaat ontgaan, was voor een priester niet meer mogelijk en hij werd ontologisch een wezen in een goddelijk gewaad dat uitsluitend ten dienste stond van de eredienst. Kees Rijnvis, filosoof en econoom, oud rector magnificus van de Erasmusuniversiteit in Rotterdam, houdt zich nu op zijn oude dag als vrij denkende katholiek al jaren bezig met deze kwesties. Hij concludeert: "Het celibaat was niet meer dan een illusionaire kerkrechtelijke, religieus onnodige en zelfs bedenkelijke conditie voor het priesterschap. Het voorschrift was een risant machtsvertoon dat onvermijdelijk in de loop van de tijd voor de katholieke kerk negatieve gevolgen zou hebben". Hij wijst er tegelijk op dat het Vierde Concilie van Lateranen in 1215 ook nog eens de jaarlijkse biecht verplicht stelde. En dat voor iedere gelovige van beide geslachten. Daarmee zou een sacrale relatie ontstaan tussen de priester en de nederige eerbied voor hem van de gelovige. En Rijnvis preciseert: "Met deze relatie pretendeert de katholieke kerk de vraag waartoe de mens is, dat is de heilsvraag, voor eenieder persoonlijk enig juist te beantwoorden... Daarbij is volgens haar de naleving van het zesde gebod, met de aanvaarding van het celibaat en de plicht van iedere gelovige om ten minste één maal per jaar te biechten, dogmatisch noodzakelijk".

Priestercelibaat, officieel niet onderzocht en nog steeds geen optie...

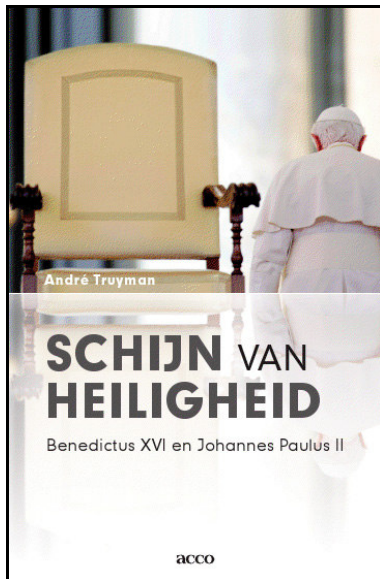
In deze context is het opmerkelijk dat in het afgelopen jaar eerst bisschop Jozef De Kesel van Brugge, vervolgens bisschop Patrick Hoogmartens van Hasselt en bisschop Johan Bonny van Antwerpen het verplichte karakter van het priestercelibaat ter discussie hebben willen stellen. Dat is nooit vertoond.

Breder gezien nog, gaat het de laatste tijd om rechtstreekse kritiek op het pauselijk beleid door over heel de wereld verspreide broeders van Benedictus XVI in het bisschopsambt die voor hun wijding op hun trouw aan de paus en zijn beleid werden gescreend! Zij komen er nu -met schade en schande- voor uit dat bepaalde klerikale structuren die gedurende eeuwen zijn scheefgegroeid radicaal dienen te worden bijgesteld. Maar tegelijk maakt de mystiek rond de paus het voor bisschoppen bijna overal ter wereld steeds moeilijker om zelf leiding te geven.

Met het priestertekort en het verbod aan leken om voor te gaan zitten lokale bisschoppen in een patstelling. Het verdwijnen van hun priesterkorps heeft alles te maken met een misverstaan van de seksualiteit. "Officieel niet onderzocht en gebrekkig uitgeoefend als een grote deugd in plaats van een optie die zelfs voor de meest gezonde mensen moeilijk is, werd het celibaat op zijn minst gedeeltelijke bron van een voortdurend misverstaan en mis interpreteren van de menselijke persoonlijkheid", zegt de Amerikaanse ex-priester en psycholoog Eugene Kennedy in zijn boek *The unhealed wound* (1).

Twee mondiaal actieve mannen, vanouds spirituele meesters voor rooms-katholieke ambtsdragers, waren de trappist Thomas Merton en de seculiere priestertherapeut Henri Nouwen van de Arkgemeenschap. Beiden hebben het genot en de pijn gekend van een diepgaande persoonlijke liefdesrelatie die ook tot onderwerp werd van hun gepubliceerde dagboeken. Het zijn getuigen van de realiteit van het celibatair priesterleven. Ook de beroemdste Fransman, Abbé Pierre, heeft in zijn laatste boek opgebiecht dat hij seksuele relaties heeft

(1): Eugene Kennedy, *The Unhealed Wound: The Church and Human Sexuality*, St-Martin's Press, New York, 2001.

gehad, maar dat het hem door de onwaarachtigheid in de beleving ongelukkig maakte. We maken nu mee dat bisschoppen die dergelijke hartenkreten begrijpen, zoals Kevin Dowling, bisschop van Rustenburg in Zuid-Afrika of de drie Belgische bisschoppen, dit openlijk aan de orde hebben gesteld. Het is mijn indruk dat zij gemotiveerd zijn om ooit gehuwde mannen te wijden en gehuwde pastorale werkers tot priester te bevorderen.

Bij wijze van conclusie

Ik ben in het bezit van een onuitgegeven lijvig manuscript en literatuurstudie van de domini- caanse filosoof Dr. Jaak Vandenbulcke over “erotische relaties in huwelijk en celibaat” waar- in deze boudweg vaststelt: “Als religieus celibatair probeer ik reeds vele jaren een celibaat te beleven dat een vorm van seksualiteit insluit en dat openstaat voor meerdere gelijktijdige relaties met vrouwen”. “Het gaat er mij dus niet om aan de voorschriften te voldoen”, zeg hij nog: “Mijn vraag is: hoe krijg ik een zicht op celibaat dat een menselijke vervulling moge- lijk maakt”.

Hem wijzend op de bij de aanvang van dit artikel geciteerde tekst uit “Caelibatus Sacerdota- lis” antwoordde hij dat hij zijn visie niet in overeenstemming kon brengen met deze tekst en dat hij juist daarom zocht naar een totaal nieuwe benadering van het celibaat. Ik vind het zeer de moeite waard om hem hier tot slot aan het woord te laten:

“Voor mij primeert de antropologie boven de dogmatische en morele theologie. Ik ben wel godgelovige in de lijn van de ervaringstheologie van de mystiek. Geen dogmatische teksten, maar ervaring in de stilte van het hart. Daar ontmoet ik een God, die mij uitdaagt om zo *menselijk mogelijk* te zijn -voor mijzelf en ook voor de anderen. Daarom zwijg ik niet. Ik for- muleer mijn inzichten met zo weinig mogelijk achterom kijken naar wat de traditionele op- vassing is.

Loop ik zo niet het gevaar mijn eigen verlangens tot waarheid te maken? Ik hoop van niet. Mijn eigen verlangens heb ik afgetoetst aan een serie erkende publicaties van belangrijke au- teurs uit filosofie, psychologie en seksualiteitsleer -auteurs die serieuze tegenkanting ervoe- ren als ze hun werken publiceerden. Ze kregen bakken kritiek vanuit de traditionele hoek. Maar in hun werken ontdekte ik telkens heel belangrijke antropologische grondinzichten, die in de kritiek niet aan bod kwamen. Zo bijvoorbeeld bij Thomas van Aquino: dat in de deugd- benadering van het seksuele de deugd van de matigheid een grotere deugd is dan de deugd van de gehele onthouding van seksualiteitsbeleving. Bij Russell vond ik de visie dat een echte liefdevolle houding tegenover een persoon kan samengaan met een respectvolle liefdesver- houding tot een ander. Het begrip *exclusieve liefde*, roept eigenlijk toch wel ernstige vragen op...

Ik denk dat ik alvast niet grof mijn eigen verlangens boven de waarheid stel, die ik ernstig probeer uit te vissen. Mijn criterium is dan ook de *menselijkheid* van een visie. Krijgen men- sen er ademruimte door? Van enkele mensen mocht ik reeds ervaren, dat dat zo is” Tot zo- ver een getuigenis to the point van pater Jaak Vandenbulcke.

➤ André Truyma

België splitsen... logisch toch?

Het splitsingsdiscours onder de loep van Sinardet

Bart De Wever en Co spreken de taal van het gezond verstand. Scherp, duidelijk, logisch... Of zo lijkt het toch. We legden enkele van hun vaakst terugkerende argumenten en verwijten voor aan professor politieke wetenschappen Dave Sinardet (UA). Wat blijkt? De werkelijkheid is vaak complexer dan de oneliners van het splitsingsdiscours doen vermoeden.

1. *“België is geen democratie.
Het is een gedwongen huwelijk van twee democratieën”*

Dave Sinardet: Letterlijk klopt die stelling niet. België is natuurlijk wel degelijk één democratie, met een parlement, regering, etc. De woordkeuze ‘twee democratieën’ is dus wat overdreven en ongelukkig. Maar in een groot deel van de achterliggende analyse kan ik mij wel terugvinden. Want België kampt wel degelijk met een democratisch deficit. Wanneer wij federale verkiezingen organiseren, organiseren we eigenlijk twee aparte verkiezingen: aan de ene kant heb je Vlaamse partijen die zich aandienen aan Vlaamse kiezers en debatten voeren in Vlaamse media. Aan de andere kant heb je Franstalige partijen die zich aandienen aan Franstalige kiezers en debatten voeren in Franstalige media. Je hebt na die verkiezingen dan twee verkiezingsresultaten waarmee een regering moet gevormd worden en dat heeft soms inderdaad iets weg van een diplomatieke conferentie, om een ander veel gebruikt beeld aan te halen. Dat is ook een deel van de verklaring voor al de blokkeringen en crisissen die we nu kennen.

Voor een deel maken Bart De Wever en ikzelf dus dezelfde basisanalyse. Maar onze oplossing is verschillend. Volgens De Wever is de enige oplossing voor het democratisch probleem een splitsing van het land. Mij lijkt dat om tal van redenen niet evident. Het is niet omdat een splitsing technisch mogelijk is dat het ook politiek mogelijk is. Wat met Brussel, om maar één ding te noemen. Bovendien stelt het probleem van het democratisch deficit zich nú, terwijl De Wever zelf beweert dat zo'n splitsing zeker niet voor vandaag is en hij de weg van de geleidelijkheid predikt. In de tussenstappen richting splitsing zie ik niet direct een oplossing voor dat democratisch deficit. Vermits we dus nog een tijd voort moeten met België, moeten we het dus beter en democratischer laten werken, om ook een herhaling van het scenario van de voorbije jaren te helpen vermijden.

Er zijn echter oplossingen voorhanden die veel minder energie vragen dan een splitsing van het land en die minder moeilijkheden opleveren. Laten we bijvoorbeeld vijftig volksvertegenwoordigers verkiezen via een federale kieskring. Eens je daarvoor een meerderheid hebt, is het een relatief gemakkelijke ingreep om dat bij stemming te beslissen en uit te voeren. Het klopt dus dat we met twee verschillende politieke sferen zitten, maar zij die het hardst roepen dat dit een probleem is, zijn ook degenen die het hardst tegen één van de meest logische oplossingen zijn. Bart De Wever heeft er bij de onderhandelingen van de voorbije maanden een zeer duidelijk veto tegen gesteld.

2. *“We hebben het niveau Vlaanderen en het niveau Europa.
België is een overbodig tussenniveau”*

Sinardet: Hier gebruikt men Europa als argument voor de stelling dat België zal verdampen. Ik geloof daar niet in. Neem nu de Sociale Zekerheid, het systeem van interpersoonlijke solidariteit. Momenteel bestaat er zo'n systeem op Belgisch niveau, tussen bijna 11 miljoen Belgen. Het lijkt me zeer utopisch om te denken dat dit ooit op Europees niveau zal worden geregeld. Jammer genoeg eigenlijk, want op zich is het een mooi streefdoel om de schaal waarop je solidariteit organiseert te vergroten. Je hoeft helemaal niet links te zijn om dat te beseffen, het is meer een ethisch principe.

Maar zelfs de voorstanders van een Europese sociale zekerheid moeten erkennen dat zoiets in de huidige context geen goed idee zou zijn. Op dit moment kan je dat niet implementeren, omdat er teveel verschillen zijn tussen de systemen. Bovendien zou ons eigen sociaal vangnet er op kunnen achteruitgaan.

Een vergroting van de solidariteitskring naar Europa is dus wel iets om naar te streven, maar dan op lange termijn. Als je dan de solidariteitskring in België gaat verkleinen -door solidariteit nog maar te organiseren tussen bijvoorbeeld 6 miljoen Vlamingen en 4 miljoen Walen- is dat vanuit die doelstelling een stap achteruit. Het is bovendien ook geen goede zaak vanuit de logica van het verzekeringsprincipe dat inherent is aan elke systeem van sociale zekerheid: je kan best de risico's zoveel mogelijk spreiden. Hoe kleiner de groep verzekerden, hoe slechter je verzekering.

Kortom: gezien Europa de interpersoonlijke solidariteit nog niet voor zijn rekening neemt, en dat waarschijnlijk in de komende decennia niet zal doen, lijkt België mij, alleen al daarom, zeker geen overbodig niveau.

3. *“Solidariteit is goed, maar... zoals het nu werkt, gedraagt Wallonië zich als een hulp-junkie. Er is geen responsabilisering”*

Sinardet: Ten eerste vind ik de terminologie ('junkie') nogal problematisch, zeker als je dit vertelt in een bekend buitenlands tijdschrift (1). Dit draagt bij tot de verruwing van het debat. Maar laten we even voorbij de terminologie kijken, naar het idee erachter.

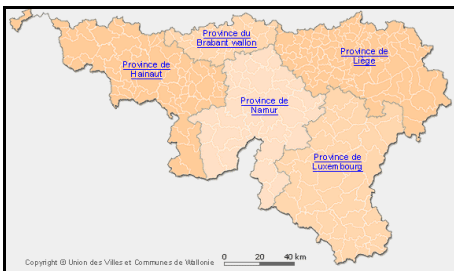
Het klopt dat Wallonië in de jaren 1980 en 1990 niet het beste beleid heeft gevoerd om haar economisch herstel te bespoedigen. Het creëren van extra tewerkstelling leek niet de eerste prioriteit van Waalse regeringsleiders als Collignon of Van Cauwenberghe of van ministers als Happart -die trouwens ook Waalse regionalisten waren. Ik zou daarbij wel willen opmerken dat dit een gevolg was van de regionalisering die men ook aan Vlaamse kant heeft gewild. Het is niet echt consequent om eerst te zeggen dat ieder een beleid naar inzichten moet kunnen voeren en dan ineens: “Ho, maar daar in Wallonië doen ze het heel anders dan wij en ze zouden beter een voorbeeld aan ons nemen”. Dan had men het economisch beleid maar nationaal moeten laten.

Maar de laatste tien jaar is er toch duidelijk een nieuwe wind gaan waaien. Er is ook een nieuwe generatie aangetreden. Di Rupo natuurlijk, maar ook Jean-Claude Marcourt (Waals minister van economie), Rudy Demotte, Paul Magnette en nog een aantal anderen. Wat je ziet is dat Wallonië vandaag een beleid voert dat heel sterk lijkt op dat van Vlaanderen. Het Waalse 'Marshallplan' wil de economie aanzwengelen en tewerkstelling creëren om zo Wallonië vooruit te helpen. Het is erg vergelijkbaar met het 'Vlaanderen In Actie-plan' van Kris Peeters. Het cliché dat men in Wallonië een soort marxistische politiek voert, klopt al lang niet meer. Bij bedrijfsleiders hoor je trouwens dat het ondernemingsklimaat in Wallonië op dit moment beter is. Zo is er in het Waals Gewest minder administratieve rompslomp voor wie wil investeren. Of zoals Louis Tobback het onlangs formuleerde: “Google is voor haar vestiging in Mons naar Di Rupo gestapt en binnen de zes maanden was alles in orde. Waren ze naar Kris Peeters gestapt om in Puurs iets te beginnen dan was het waarschijnlijk nog altijd niet in orde geweest”. Er wordt dus stevig aan de weg getimmerd.

4. *“Als Wallonië het tegenwoordig toch zo veel beter doet, waarom heeft het dan zoveel schrik voor meer responsabilisering?”*

Sinardet: Er is wel degelijk een begin van nieuw elan in Wallonië. Qua economische groei deed het Waals Gewest het zowel in 2008 als 2009 beter dan het Vlaams Gewest. Maar ze komen natuurlijk van ver, waardoor de kloof op heel wat punten groot blijft. Als je naar het primaire inkomen kijkt (dat is het inkomen voor belastingen, so-

(1): Bart De Wever in *Der Spiegel*.

ciale bijdragen en uitkeringen, dus het inkomen voor herverdeling) dan zie je dat dit in 2009 in Vlaanderen gemiddeld bijna een kwart hoger lag dan in Wallonië en bijna 15% hoger dan in Brussel. Na die herverdeling ligt het gemiddelde inkomen van een Waal nog steeds 17% lager en dat van een Brusselaar nog steeds 11% lager dan dat van een Vlaming. Dat blijkt uit cijfers van het Instituut voor Nationale Rekeningen. Het is een werk van lange adem om die achterstand in te halen. Als je vandaag de solidariteit die bestaat via de Sociale Zekerheid of via de financieringswet zou doorknippen, dan zou Wallonië wel degelijk verarmen. Vandaar dat Franstalige partijen als de PS zich daartegen verzetten.

Je moet weten dat de financieringswet zoals ze nu bestaat al vrij 'responsabiliserend' werkt, omdat de dotaties die de regionale overheden ontvangen voor een groot deel gebaseerd zijn op de ontvangsten van de personenbelasting in die regio. Het is wel zo dat er daarnaast een solidariteitsmechanisme bestaat dat de grootste verschillen compenseert. Dat kent nu enkele perverse effecten die men best kan wegwerken, al zijn ze in de praktijk wel vrij beperkt.

Het woord 'responsabilisering' is trouwens een slogan geworden waaraan impliciet verschillende definities gegeven worden. Ik ben ook voor responsabilisering. Voor mij betekent dat vooral: zorgen dat een overheidsniveau de negatieve gevolgen van haar beleid niet kan afwentelen op een ander overheidsniveau. Het dossier over de pensioenlasten van de ambtenaren is een prachtig voorbeeld. De gewesten kunnen zelf beslissen om meer ambtenaren aan te werven of om ze opslag te geven (wat onlangs is gebeurd). Maar de pensioenen worden federaal betaald. Als de Vlaamse of Waalse regering beslist om meer ambtenaren aan te nemen, dan vind ik dat zij daarvan ook een deel van de financiële gevolgen voor de pensioenen moeten dragen. Maar wat zien we? Dat politici die dat al jaren publiek bepleiten, terugkrabbelen als het zover is. Nu dat in de nota Vande Lanotte staat, zegt Kris Peeters: "Ja maar dat gaat ons geld kosten!" Tja, dat is nu eenmaal de bedoeling van responsabilisering. Dat gaat ook Wallonië geld kosten.

5. "De Franstaligen vormen één front, de Vlamingen helaas niet"

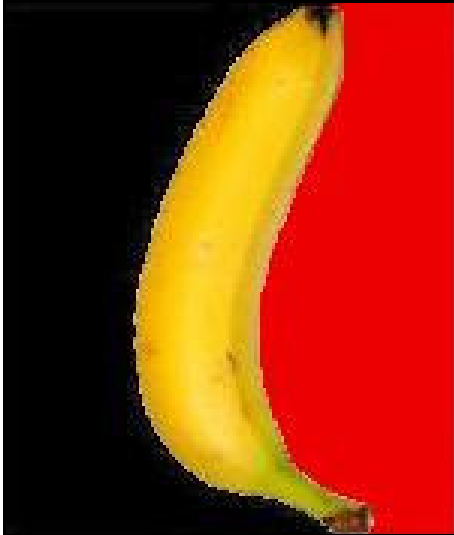
Sinardet: Binnen de context van de voorbije maanden met zeven onderhandelende partijen, klopt het dat de overeenstemming tussen de Franstalige partijen groter is dan tussen de Vlaamse. Aan Vlaamse kant is er een duidelijke breuklijn tussen SP.a en Groen! aan de ene kant en wat je stilaan het kartel NV-A/CD&V kan noemen aan de andere kant.

Je mag niet vergeten dat er naast een communautaire tegenstelling ook een links-rechts tegenstelling bestaat. Die blijft vaak onderbelicht. Het is logisch dat linkse Vlaamse partijen zoals de SP.a en Groen! en de ACW-vleugel van de CD&V het eerder eens zijn met linkse Franstalige partijen over dossiers die raken aan de solidariteit en de sociale zekerheid. Wat ook meespeelt is dat rechtse Vlaamse partijen ook bevoegdheden willen splitsen om dan op Vlaams niveau een rechtser beleid te kunnen voeren dan wat nu op federaal niveau mogelijk is. Dat linkse partijen daar huiverachtig voor zijn is niet onbegrijpelijk.

Maar het Franstalige front is vooral hechter omdat het een defensief front is. Het is makkelijker om een consensus te vinden over waar je een lijn trekt op het vlak van toegevingen, dan om een consensus te vinden binnen een offensief front over wat je wil binnenhalen.

Toch zijn er tussen PS, CDH en Ecolo wel wat meningsverschillen. Zo ziet de PS de regionalisering van justitie wel zitten, omdat de partij zo meer greep krijgt op het gerechtelijk apparaat, onder meer via benoemingen. Het fenomeen dat net voor de verkiezingen wel eens PS-politici in verdenking gesteld worden door hen minder gunstig gezinde rechters, zouden ze op die manier wat kunnen indijken. Ecolo en CDH zien zo'n dominantie van de PS op justitie en dus zo'n splitsing liever niet gebeuren.

Ook op het vlak van de gezondheidszorg zijn er verschillen. De PS heeft veel macht in

de ziekenhuizen en is daarom eerder voorstander van het direct raadplegen van specialisten. CDH en vooral Ecolo zitten meer op de 'Vlaamse' lijn van eerstelijns hulp door huisdokters. Daarom willen ze de gezondheidszorg liefst federaal houden, omdat ze aan Vlaamse zijde bondgenoten hebben om hun standpunt te verdedigen tegenover de PS.

En als de MR mee aan tafel zou zitten, dan zou het Franstalige front zeker brozer zijn. Tijdens de onderhandelingen met Jean-Luc Dehaene wou de PS de splitsing van BHV vooral gecompenseerd zien met meer geld voor Brussel en niet zozeer met rechten voor Franstaligen in de faciliteitengemeenten, terwijl dat net de eerste eis was van het FDF (MR).

6. *“Verder splitsen is nodig om de bevoegdheidspakketten te homogeniseren”*

Sinardet: Sorry, maar in deze tijden van 'multilevel governance' (2), zoals dat in de politicologische literatuur heet, zijn homogene bevoegdheidspakketten een utopie. Verdeling van beleid over verschillende niveaus is de norm geworden. Kijk naar het milieubeleid: dat is Europees, en federaal, en Vlaams, en lokaal, maar ook *mondiaal* - denk aan Cancun. De politieke realiteit wordt steeds complexer. Steeds meer niveaus zijn veroordeeld om samen te werken. De éne natiestaat die alles besliste, dat bestaat niet meer.

Bovendien is het vaak zo dat door het éne bevoegdheidspakket homogeen te maken, een ander bevoegdheidspakket ophoudt homogeen te zijn. Neem bijvoorbeeld het arbeidsmarktbeleid. Tewerkstelling is vandaag voor een groot deel een regionale bevoegdheid. Er zijn mensen die daarom voorstellen om ook de werkloosheidsuitkeringen te regionaliseren, want dan krijg je een homogeen pakket. Daar zit misschien iets in, maar dan ga je het pakket van de Sociale Zekerheid, dat nu wél homogeen (federaal) is, weer versnipperen. Werkloosheidsuitkeringen hebben ook repercussies op de rest van de Sociale Zekerheid, zoals de pensioenvorming.

Uiteindelijk gaat achter het debat over het al dan niet homogeniseren van het tewerkstellingsbeleid ook een links-rechts tegenstelling schuil. De inzet is de vraag: “waarvoor dienen werkloosheidsuitkeringen?” Definieer je ze als een onderdeel van het arbeidsmarktbeleid, dan zie je ze vooral als een instrument om mensen aan het werk te krijgen. Je kan de uitkeringen dan bijvoorbeeld in de tijd beperken en er zo de arbeidsmarkt mee reguleren. Maar als je de werkloosheidsuitkeringen beschouwt als een onderdeel van de federale sociale zekerheid; dan zie je ze eerder als een sociale verworvenheid, een sociaal recht, dat losstaat van de arbeidsmarktpolitiek. Het homogeen maken van bevoegdheidspakketten is dus niet alleen een technische kwestie. Er zit ook een ideologisch debat achter. Dat is ook normaal, maar wat mij stoort is dat het ideologische debat niet meer in die termen gevoerd wordt, maar verduisterd wordt door de indruk te geven dat het enkel om een technische en communautaire kwestie gaat.

7. *“De Franstaligen houden alleen van België omdat het hun eigenbelang dient”*

Sinardet: Het pro-Belgisch discours van sommige Waalse politici is inderdaad soms vrij hypocriet. De PS is in de jaren 1970 en 1980 een regionalistische partij geweest. Toen ze meer baat had bij het federaal houden van een aantal bevoegdheden, keerde ze haar kar. Al kan hetzelfde natuurlijk gezegd worden van sommige Vlaamse partijen die ook vooral die bevoegdheden willen splitsen die financieel interessant zijn voor Vlaanderen.

Ik gebruik hiervoor de term 'instrumenteel federalisme': iedereen bekijkt het federale niveau in functie van wat hij eruit kan halen voor de eigen gemeenschap (of de eigen

(2): Bestuur op verschillende niveaus. nvdr.

partij, wat niet altijd samenvalt). Er zijn vandaag nauwelijks politici die het federaal belang verdedigen. Een federale kieskring zou daaraan kunnen verhelpen. Wat in elk geval niet klopt, is het beeld dat nu aan Franstalige kant wordt opgehangen van “wij zijn allemaal goede Belgen die altijd geprobeerd hebben om België bij elkaar te houden, maar helaas zijn er die stoute Vlaams-nationalisten die al jaren proberen om België kapot te maken”.

Heel de Gewestvorming is er mede gekomen op vraag van de PS. En dat men in de jaren 1930 België niet volledig tweetalig heeft gemaakt, was niet enkel omdat Vlaams-nationalisten tegen waren, maar ook omdat heel wat Franstalige politici vreesden dat tweetalige Vlaamse ambtenaren de plaats zouden innemen van eentalig Franstalige ambtenaren. Ook in het onderwijs is er in Franstalig België zeer lang te weinig geïnvesteerd in tweetaligheid. Al is dat nu aan het veranderen.

Neem nu ook dat voorstel voor federale kieskring. Vaak wordt gezegd dat dit een Franstalig idee is, maar dat klopt niet. In de jaren 1980 werd het bijvoorbeeld al eens voorgesteld door Wilfried Martens, in het kader van de derde staatshervorming. Dat werd toen onder meer afgeblokt door de PS, officieel omdat het een terugkeer zou betekenen naar de unitaire staat -eigenlijk hetzelfde argument dat de NV-A nu gebruikt, volgens mij ten onrechte trouwens. De PS was natuurlijk vooral tegen omdat ze vreesden dat een populaire nationale figuur als Martens dan ook stemmen zou kunnen halen bij Franstaligen, wat ongetwijfeld ook grotendeels de reden was dat hij het voorstelde.

De standpunten over de federale kieskring hebben weinig te maken met overtuiging over wat nu het best is voor het land, maar vooral met electorale calculaties. Bij de SP.a zijn er bijvoorbeeld heel wat mensen voor, maar de partijtop is tegen, onder meer omdat sommigen vrezen dat de Franstaligen die aan de kust wonen dan niet meer voor hen zouden stemmen maar voor de PS.

8. *“Het probleem is het taalimperialisme van de Franstaligen. Ze doen in Brussel en zelfs in de Vlaamse Rand geen enkele moeite om Nederlands te leren”*

Sinardet: Over de problematiek van Brussel en de Vlaamse Rand wordt vaak gesproken in termen van Franstalig imperialisme. Alsof de Franstaligen bewust in de Vlaamse Rand komen wonen om de regio te annexeren. Ook hier wordt een bestaand spanningsveld enkel door een communautaire bril bekeken. Het zou beter zijn dit te bekijken als het sociodemografisch proces dat het ook is.

We zien dat een aantal inwoners van het Brussels Gewest -net zoals in andere grote steden- het centrum ontvluchten om zich te vestigen aan de rand van de stad. De redenen zijn overal dezelfde: onveiligheid, teveel allochtonen, onvoldoende groen... Hetzelfde proces zie je bijvoorbeeld in Antwerpen. Dat creëert in de rand natuurlijk fenomenen van verstedelijking van wat ooit dorpen waren, vermindering van sociale cohesie, etc.. Maar in Brussel ontstaat daarop het probleem dat een grote meerderheid van de Brusselaars Franstalig is en dat de Rand ééntalig Nederlands grondgebied is. De stedelingen die zich in de Rand vestigen hebben vaak geen enkele drijfveer om Nederlands te leren want hun beroeps- en vaak ook hun sociale leven speelt zich af in een Brusselse, Franstalige context.

Ik wil dit niet goedpraten. Het zou natuurlijk logisch zijn dat deze Franstalige Brusselaars moeite moeten doen om Nederlands te leren maar zo werkt het natuurlijk niet. Bovendien is er dezer dagen door de internationalisering van Brussel, ook steeds meer sprake van verengelsing van de Rand in plaats van verfransing. Er is ook nog het feit dat heel wat Brusselse allochtonen in de Rand gaan wonen, waardoor ook de spanningen die multiculturaliteit met zich meebrengt er bovenop komen. Het is dus allemaal veel complexer dan Franstalig imperialisme.

Volgende vraag is: hoe ga je daar als overheid mee om? Ik vind het zeker legitiem dat de Vlaamse regering probeert om het Vlaamse karakter van de Rand te behouden.

Alleen: je kan dit doen met negatieve of met positieve stimuli. Negatieve stimuli voeren de spanning alleen maar op.

De rondzendbrief Peeters is een voorbeeld van zo'n negatieve ingreep. Franstalige inwoners van de faciliteitengemeenten verplichten om elke keer een aanvraag in te dienen als ze een officieel document in het Frans willen ontvangen, zet geen zoden aan de dijk. Je geeft ze het gevoel dat ze gepest worden en dat is niet echt een stimulans om Nederlands te leren. Bovendien geef je een wapen in handen van de radicale Franstaligen van het FDF. Ik denk dat Olivier Maingain nog elke dag bloemen stuurt naar Leo Peeters, die als minister de rondzendbrief in 1998 heeft uitgevaardigd. Heel die affaire van de drie burgemeesters in de Rand die tot een soort martelaren gemaakt zijn van de Franstalige zaak -wat op zich een compleet absurde voorstelling van zaken is, als je het FDF soms bezig hoort lijkt het alsof ze in een kerker op water en brood zitten- is een gevolg van die rondzendbrief.

Wat Vlaanderen wél kan doen is proberen om een aantal evoluties positief te begeleiden. We zien dat meer en meer Franstaligen in de Rand hun kinderen naar Nederlandstalige scholen sturen. Voor een deel omdat ze het belangrijk vinden dat hun kinderen Nederlands leren, voor een deel ook omdat het Nederlandstalig onderwijs een betere reputatie heeft. Nu hoor ik sommigen klagen dat de Nederlandstalige scholen verfransen! Je moet natuurlijk weten wat je wil. Probeer die evolutie positief te begeleiden door extra middelen aan die scholen toe te kennen voor speciale taalprogramma's.

Nog een nuance in verband met dat taalimperialisme. Onderdompelingsonderwijs, waarbij leerlingen vakken krijgen in een andere taal: het gebeurt wel in Wallonië, maar het is nog steeds onmogelijk in Vlaanderen -omwille van de taalwetgeving. Ik geef trouwens zelf een vak, volledig in het Nederlands, aan de Facultés Universitaires Saint-Louis, een Franstalige universiteit in Brussel. Mijn vak maakt deel uit van een tweetalig programma dat meer en meer succes heeft. Ook de ULB is daarmee bezig. In het Waalse Marshallplan wordt een betere taalkennis ook gestimuleerd. Je ziet dus onmiskenbaar een evolutie, zij het nog embryonaal.

{KENTERINGen}digit: *Nog even terugkomen op het idee van een federale kieskring. Kan u de voordelen ervan eens samenvatten?*

Sinardet: Het is natuurlijk geen wondermiddel. Maar er zijn op dit moment twee grote problemen. Ten eerste het democratisch deficit en ten tweede een probleem van efficiëntie. Het probleem van het democratisch deficit is, bijvoorbeeld, dat het voor een inwoner van het Waalse Gewest sinds 1974 niet meer mogelijk is geweest om zich uit te spreken voor of tegen de Eerste Minister van dit land, of zelfs maar over de partij van de Eerste Minister. Sindsdien is die Eerste Minister steeds een Vlaming die deel uitmaakt van een partij die enkel in Vlaanderen opkomt.

Omgekeerd is het voor de meeste Vlamingen al sinds 1988 niet meer mogelijk om bij verkiezingen het beleid van de minister van Financiën te beoordelen, toch een belangrijk departement. De laatste elf jaar was dat Didier Reynders, waarop nochtans veel kritiek was in Vlaanderen, tevoren was dat Philippe Maystadt. Gevolg: de ministers in kwestie voelen zich niet verantwoordelijk voor de andere taalgemeenschap, voor de inwoners van het hele land, hoewel ze een federaal beleid voeren. Een federale kieskring zou op dit vlak kunnen zorgen voor 'responsabilisering'.

Een tweede probleem is de efficiëntie van ons systeem. Dat hoeft na drie jaar politieke impasse, denk ik, weinig betoog. Voor die impasse zijn natuurlijk verschillende redenen, maar ze zat ook structureel besloten in ons systeem. Als je als Vlaams politicus enkel rekening moet houden met Vlaamse kiezers (en hetzelfde aan Franstalige kant), dan krijg je wat in 2007 is gebeurd. Aan Vlaamse kant hebben een aantal politici toen een grote staatshervorming beloofd, terwijl aan Franstalige kant de retoriek van 'on n'est demandeur de rien' (3) weerklonk. Dat zijn zeer uiteenlopende, gepolariseerde standpunten. Als je na de verkiezingen op basis daarvan een regering moet

vormen, is het evident dat dit niet van een leien dakje zal lopen. Met een federale kieskring zouden partijen verplicht worden om reeds voor de verkiezingen wat realistischere standpunten te hanteren, aan beide kanten van de taalgrens. Dit zou een nieuwe dynamiek kunnen creëren.

Men zegt vaak “alles in dit land is communautair”. Dat moet genuanceerd worden: in het asiëdossier, bijvoorbeeld, zit de MR meer op de lijn van de VLD dan op die van CDH en PS. Een ander voorbeeld is het dossier van de wapenuitvoer. Voor Vlaamse politici was het destijds natuurlijk gemakkelijk om te verkondigen dat er geen wapens van FN mochten worden uitgevoerd naar oorlogsgebieden, want als Vlaams politicus moest je veel minder rekening houden met de economische gevolgen van het inkomstenverlies bij FN. Zo werd een dossier over wapenuitvoer, dat eigenlijk een probleem is van economie versus ethiek, een communautair dossier. Nu die bevoegdheid geregionaliseerd is en Vlaanderen er zelf over kan beslissen, blijkt trouwens dat het pacifistische Vlaanderen helemaal niet zo vredelievend is als het om de hoogtechnologische wapens van Barco gaat. De Vlaamse wapenuitvoer neemt elk jaar toe, zoals onlangs nog naar Saudi-Arabië.

Het cliché dat alles communautair is, klopt dus niet, maar ons systeem zorgt er wel voor dat veel onderwerpen *gcommunautariseerd* worden. Een federale kieskring kan helpen om dit te veranderen.

➤ Interview: Willy Duchatelet en Marc-Antoon De Schryver

(3): Wij zijn vragende partij voor niets.

Als het over geloven gaat, zijn er geen leken

Op besneeuwde wegen rijd ik naar Tollembeek. Rik Devillé is daar gaan wonen na zijn vele jaren dienst als pastoor in de Don Boscoparochie te Buizingen. Het is niet ver van de taalgrens. En zo blijft Rik symbolisch trouw aan de weg die hij als kerkelijke grensganger is gegaan. In het huis komt veel licht binnen. “Eindelijk een huis doorstraald van natuurlijk licht na al die jaren in vaak donkere pastorijen”, zegt Rik me daarover.

Het gesprek had plaats op 2 december jl., een paar dagen nadat De Morgen op 24 november een interview met Rik publiceerde. Onder de kop “Rome is de kanker van de kerk”.

Op bezoek bij Rik Devillé

{KENTERINGen}digit: *Bijna 20 jaar geleden schreef je "de laatste dictatuur". Kan je in een notendop de kern van jouw betoog van toen samenvatten? Zou jij nu nog hetzelfde schrijven?*

Rik Devillé: “Rome is de kanker van de kerk”. Dat was een goede samenvatting. Het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) gaf hoop op een democratischer kerkbestuur. Eindelijk zouden de verworvenheden van de Franse Revolutie (1789) bespreekbaar worden, zij het met 200 jaar vertraging.

Maar toch wil ik geen andere kerk, wel andere gemeenschappen. Ik blijf mij zelf bewust katholiek noemen en dit in de diepe en rijke betekenis van dat woord. Dat neemt niemand mij af. Het is mijn diepste overtuiging dat geloven vraagt om een kritisch participeren aan een gemeenschap. Dit is misschien een moeilijk punt voor basisgroepen en consoorten die de band met de kerk niet nodig hebben, niet nodig denken te hebben of zelf niet nodig willen hebben. We moeten mensen opnieuw smaak geven in de weg van het authentiek geloven.

{K}: *Is er in die voorbije 20 jaar wat ten goede veranderd in de Kerk?*

Rik: Na Johannes-Paulus I, heeft elke nieuwe paus een bijkomende stap richting Middeleeuwen gezet. En die tendens is absoluut niet ten einde. Kijk maar naar de lijst van nieuw benoemde kardinalen. Of dichterbij huis: kijk naar de benoeming (2007) van bisschop Eijk tot aartsbisschop in Nederland en van Léonard (2010) tot aartsbisschop in België.

Ik heb deze evolutie meer uitgebreid en grondiger uitgewerkt in *Het MISverstand* (uitg. Van Halewijck, 2010) onder het thema “De lage landen hebben nu ook hun Ratzinger” (pp. 22-25). Rome wil overal nieuwe conservatieve eenheden opzetten, de zogenaamde ‘nieuwe bewegingen’ (1).

Ik vrees ook hier in de Belgische en de Vlaamse kerk voor toestanden zoals in Nederland. Kijk maar naar de evolutie van de KRO. Daar bestaat een tendens om geen Eucharistievieringen uit Vlaanderen meer uit te zenden omdat die in de ogen van katholiek Nederland veel te vrij en te modern zijn geworden.

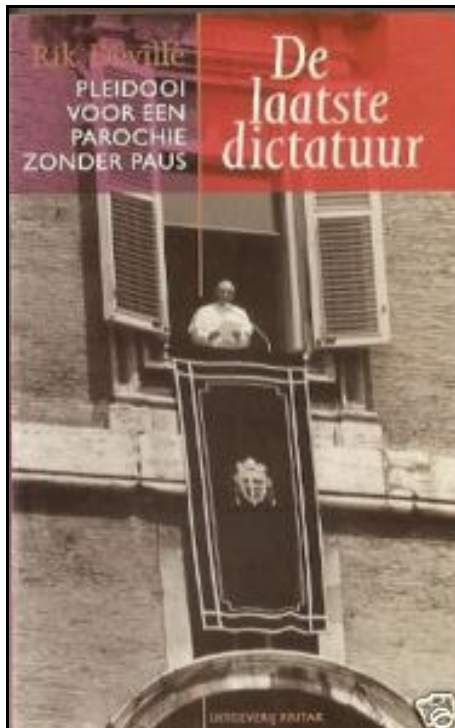
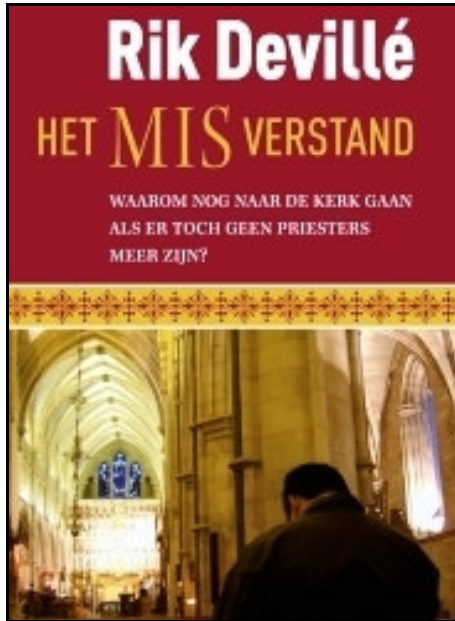
{K}: *Eventjes terug naar die 'kanker van de kerk'. “Neem die kanker weg en er zal veel ten goede veranderen”, zei je. Kan je dat wat toelichten alstublieft?*

Rik: Wie was er eerst: Jezus Christus of de kerk? Met wie wil je als christen in zee gaan? Wil je een leven leiden geïnspireerd door de man uit Nazareth en met medestanders van Hem een verbond sluiten waardoor broederlijkheid, gerechtigheid, verdraagzaamheid en de genezing van mensen alsmaar toenemen? Of wil je je spiegelen aan de Romeinse keizer waar vooral de mijters en de kanten kleren groter en groter worden en waar de lijst van geboden en verboden vastgelegd wordt in een Kerkelijk Wetboek dat ondertussen al dikker is dan de Bijbel?

{K}: *Maak je je daarover geen illusies?*

Rik: Naar mijn aanvoelen zijn illusies en dromen de eerste tekenen van 'geloven'. Ligt aan de basis van het optreden van Jezus van Nazareth ook niet een droom, een illusie die al eeuwen sluimerde in de geschiedenis van zijn voorvaders? Enkele eeuwen later kwamen mensen met diezelfde droom in contact met het Romeinse keizerrijk en werden ze bekoord door die pracht, die praal en die power van het Romeinse

(1): Zie 'Het Neocatechumenaat' in 'Het MIS-verstand', pp. 75 – 82

Keizerrijk. Daar kan je toch ook iets mee doen, dachten ze, zeker als het ons in de schoot geworpen wordt. In den beginne zal 'zo sterk worden als de Romeinse keizer' ook wel een onbereikbare illusie geweest zijn. Maar de aanhouder wint.

Dus, laat het dan maar een illusie zijn. Misschien zijn er nog mensen die in stilte dromen... tot er iemand op hun weg komt en vraagt: geen zin om mee te gaan vissen?

{K}: *Ik wil mijn vraag nog even verduidelijken. Is het voldoende de Romeinse kanker weg te nemen om de problemen op te lossen?*

Rik: Natuurlijk moet er veel meer gebeuren. Maar het valt niet te ontkennen dat de roomse kanker alles en allen in de greep probeert te houden. Het onschadelijk maken van die roomse kanker is dus de eerste voorwaarde voor een echte verandering in de diepte. En die weg moeten gemeenschappen zelf durven gaan in volle vrijmoedigheid.

Zij moeten kerkelijke regels gewoon naast zich neerleggen. Niet voor de lol, maar voor de dienst aan de gemeenschap. Vanuit het bisdom wordt nu aangestuurd om de begrafenisliturgieën plaats te laten hebben zonder eucharistie, zonder brood en wijn. Juist deze symbolen van menselijke verbondenheid, die zo nodig zijn in deze momenten van loslaten en vaak groot verdriet, worden door het bisschoppelijk beleid ontzegd. Alleen omdat er geen gewijde priesters meer voorhanden zijn. Dat is dus echt wel de kar voor het paard spannen.

{K}: *Velen in de basisbeweging zijn niet meer geïnteresseerd in de binnenkerkelijke strijd. Omwille van allerlei redenen: moedeloosheid, "er verandert toch niets", enzovoort. Jij blijft er tijd en energie in steken. Waarin ligt volgens jou de maatschappelijke relevantie van die inzet?*

Rik: Dat gevoel waarover je het hebt, had ik al in de jaren '90. De basisbeweging wilde zich apart profileren. Ik heb daar geen problemen mee. Maar ik ben zo niet. De basisbeweging hoeft zichzelf niet buiten de kerk te sluiten, zeker niet als haar ideeën heel centraal zijn. Ik bedoel: ze staan, volgens mij, veel dichter bij de authentieke Christus. Rome is maar een plaasteren afgietsel. Hoe kan je je dan als basisbeweging zo op de zijlijn plaatsen?

Al veel langer -nu is het hopeloos te laat- had de basisbeweging 'nee' moeten zeggen tegen de bisschoppen en een centrale plaats in parochies en dergelijke moeten bezetten. Het is belangrijk te blijven zien dat parochies over een infrastructuur beschikken die basisgroepen vaak moeten ontberen. Daarom moeten er bondgenootschappen gesmeed worden tussen basisgroepen en parochies. Zo kunnen basisgroepen parochies inhoudelijk versterken en zelfs overnemen. Zij kunnen leven brengen in parochies. Basisgroepen moeten inspiratoren worden van eerder traditionele christelijke gemeenschappen zoals parochies. Want van de bisdommen gaat er niets nieuws meer uit.

Dat is nu net wat ik wél heb proberen te doen. Gelukkig heb ik 30 jaar lang mensen in mijn omgeving gehad die deze weg ook wilden gaan. Het samen dragen van verantwoordelijkheid in de parochie heeft totaal nieuwe horizonten geopend. Wat ik daar allemaal in de schoot geworpen kreeg, overtrof mijn stoutste dromen. Daar kan ik uren over vertellen. Daarom heb ik het in boekvorm gegoten: *Het MISVerstand*. Het is niet bedoeld als leesboek maar als werkboek voor christelijke gemeenschappen die de volledige Christustraditie willen verder zetten. Niet als een soort 'tweedehands christendom' zonder priesters maar als een sacramentele gemeenschap rond Christus, met alles erop en eraan.

Zelfs alle sacramenten kunnen blijven gevierd worden. De typische Jezussacramenten zoals: dopen (en vormsel) en eucharistie zijn de basis van deze gemeenschappen. Daar zijn geen priesters voor nodig. Priesters waren nog lang niet uitgevonden toen de sacramenten van doop en eucharistie al heel lang gemeengoed waren in de christelijke geloofstraditie. Wat laten wij ons toch wijs maken dat wij geen eucharistie zouden kunnen vieren zonder priester? Zonder geloof in de aanwezigheid Christus gaat het

Codex Iuris Canonici

Wetboek van Canoniek Recht

LICAP CVBA

Rik Devillé zal aanwezig zijn op het *Open Breed Beraad* van Basisbeweging (Netwerk van kritische christenen en basisgroepen) dat plaatsheeft op zaterdag 5 maart 2011 van 10 tot 12u30 in Jebron (Begijnhof 1, 9300 Aalst). Hij zal graag antwoorden op de meest uiteenlopende vragen over seksueel misbruik in de kerk, over de inzet van de *Werkgroep Mensenrechten in de Kerk* en over zijn ervaringen met de parlementaire commissie seksueel misbruik.

Hij wil ook het gesprek aangaan over de relatie tussen Basisgroepen en de progressieve christenen die zich blijven inzetten binnen het eerder traditioneel georganiseerd pastoraat. Iedereen van harte welkom!

natuurlijk niet. Ik merk dat dit voor gelovigen evident is. Enkel priesters en bisschoppen hebben last van die redenering. Maar dat doet niets ter zake want zij waren nog niet eens uitgevonden toen christenen al lang gewoon waren eucharistie te vieren.

{KJ}: “Ik vind het oorspronkelijk christelijk geloofsverhaal ook voor onze samenleving nog zo belangrijk dat ik er mij wil voor blijven inzetten”. Zou je die uitspraak voor je rekening kunnen nemen?

Rik: Klinkt het niet wat contradictorisch als een 'pastoor' op 65 jaar met pensioen gaat, terwijl er zoveel priesters zich tot boven hun 75ste blijven uitsloven in minstens tien parochies? Ik zou zeggen: “juist daarom”. Omdat ik blijf geloven in het christelijk geloofsverhaal ben ik op 65 gestopt. Dat verhaal zal wel doorgaan, gedragen door vele mensen en niet door een oude pastoor alleen.

Als je het priestertekort bekijkt vanuit het standpunt van de bisschop, is het hopeeloos. Als je het bekijkt vanuit het standpunt van een jonge en wakkere parochiegemeenschap, is het een hoopvol teken.

Hoeveel gelovigen zijn er niet die de laatste jaren vormingscursussen hebben gevolgd voor pastoraal werk en om voor te gaan of die zich hebben verdiept in theologie, catechese, liturgie... En hoeveel van deze mensen hebben al een parochie kunnen vertegenwoordigen, leiden of voorgaan in de sacramentele vieringen? Bovendien wordt, sinds het aantreden van Léonard, het terrein waarop 'leken' in de kerk werkzaam kunnen zijn nog meer teruggeschroefd. Daarom is het hoog tijd dat parochieploegen zelf parochieverantwoordelijken vrijstellen die als pastor of als coördinator de gehele gemeenschap kunnen motiveren, coördineren, stimuleren en vooral bij elkaar brengen in kleine en grotere verbanden, ook op zondag. Zij hoeven zich hiervoor niet buiten de kerk op te stellen. Door verantwoordelijkheid te nemen stellen zij zich op in het hart van de opbouw voor een christelijke gemeenschap en zijn zij hét perspectief op een parochie die ook morgen mensen weer zal aanspreken.

{KJ}: Waarin ligt volgens jou het hart van het oorspronkelijke christelijk geloofsverhaal?

Rik: Het hart van dit verhaal ligt uiteraard in haar verleden. Daarmee bedoel ik de eerste Bijbel, namelijk het oude verbond, maar ook de tweede Bijbel, namelijk Christus en alles waarvoor hij leefde en stierf. Er is echter niet enkel dringend nood aan een Derde Vaticaans Concilie, er is vooral nood aan een derde Bijbel. In de afgelopen 2000 jaar van onze kerkgeschiedenis waren er niet enkel de pauselijke oorlogen of gezagscrisisen. Is men ondertussen niet vergeten aan het derde Boek te schrijven: de Bijbel van het Christendom? De heilige boeken van de heilsgeschiedenis eindigen niet in een of andere Apocalyps. “Zie, ik maak alles nieuw. Zie je het niet?” zo eindigt het tweede boek.

En daarom moet in dat Derde Boek verhaald worden hoe stilaan, met veel stormen en oorlogen, toch alles nieuw wordt gemaakt. In dat nieuwe boek lees ik onder andere het Hooglied van Franciscus, toespraken van Ghandi en Martin Luther King, de toespraak van bisschop Romero een week voor hij werd vermoord en hoe hij daarin de militairen opriep niet te schieten op het verpauperde volk. Ik zie in dit Derde Boek ook een afdeling wetboeken met daarin vooral de Universele Verklaringen van de Rechten van de Mens, de Rechten van het Kind, ik lees daarin de vele oproepen van de Verenigde Naties om oorlogen te stoppen, de verslagen van Klimaattoppen... Dat boek eindigt niet op apocalyptische beelden maar op een nieuw -en voor de derde keer, goede keer?- herschreven scheppingsverhaal.

En toen zei God: “Zie ik heb zeven nieuwe dagen in mijn hoofd. Vandaag maak ik een evaluatie over hoe in de voorbije twintig eeuwen de aarde en de mensen zijn geëvolueerd. Morgen doe ik er voor jou zuivere lucht, water, licht en vuur bij. Overmorgen begin ik met de zee helemaal schoon te maken.

's Anderendaags ruim ik alle nucleaire industrie op, evenals alle vergiftige heuvels en dalen vol met afval. De dag daarna zaai ik weer alle schoongemaakte akkers vol met

nieuwe bloemen, granen en grassen en in de schoongemaakte rivieren zet ik allerlei nieuwe soorten haast uitgestorven vissen uit. Nergens leven nog dieren en mensen in ballingschap. Alle grenzen hef ik op.

Dan doe ik er nog een dagje bij, want ik hou van beweging: ik schilder weer schone wolken aan het firmament, regen maak ik weer zoet, de temperatuur zet ik weer enkele graden lager zodat ijsbergen weer sterk worden en de hoofden der mensen minder snel oververhit geraken.

Als het zover is, doe ik er misschien nog een zevende dag bij. Maar daar ben ik nog niet zo zeker van. Ik wil eerst een evaluatie maken om te zien... of nu alles goed is."

{K}: *Als ik je goed versta eindig je dit betoog met een soort échte bijbelse Apocalyps, waarin je de droom en -om met je eigen woorden te spreken- de 'illusie' verwoordt van mensen die vanuit hun hoogste nood uitkijken naar een nieuwe start?*

Als je het woord Apocalyps zo invult, heb ik er geen probleem mee. Dan gaat het eigenlijk over heel gewone dingen. Over een woord dat alleen maar in een dialogaal gebeuren kan verstaan worden en niet in een kerkelijke of dogmatische monoloog van bovenaf. Dus zijn democratische kerkstructuren de meest normale Bijbelse zaak van de wereld. Maar apocalyptiek onmaskert ook machtssystemen. De paus die 'Pontifex' -bruggenbouwer- wordt genoemd, ontpopt zich vooral als de grote verdeeldheidszaaiër, ook binnen andere kerkgemeenschappen. Zo nodigt hij de conservatieve anglicanen uit om over te stappen naar de roomse kerk.

{K}: *Heeft dat iets te maken met je inzet voor de slachtoffers van seksueel misbruik in de kerk?*

Waarom is de officiële kerk bereid heel veel geld te betalen aan advocaten om hun zaakjes te verdedigen. Waarom heeft de officiële kerk geen geld opzij gezet om advocaten te betalen die de slachtoffers willen verdedigen? Of zijn de meestal christelijke slachtoffers van pedofiele religieuzen en priesters minder waard om verdedigd te worden dan de zich christelijk noemende daders van het seksueel misbruik?

In de christelijke geloofspraktijk gaat het om bevrijding en vrijheid. Daar heb ik mij mijn hele leven ook als priester voor ingezet. In alle bescheidenheid. Want ik heb juist daardoor veel meer gekregen dan dat ik gegeven heb. Daarom moeten we binnen onze christelijke gemeenschappen ook enorm veel zorg dragen voor elkaar en erop bedacht zijn dat iedereen kan meedoen en dat dus geen mens wordt uitgesloten.

Want als het over geloven gaat, zijn er geen leken.

➤ Paul De Witte

Foto verschenen in The New York Times van 16 november 2010 bij het artikel "Catholics in Belgium start parishes of their own" (Katholieken in België starten zelf parochies) over de Don Boscoparochie in Buizingen.

Plaatselijke geloofsgemeenschap in tijden van Léonard

Al meer dan 15 jaar neem ik regelmatig deel aan de vieringen in de Don Boscoparochie in Kessel-Lo. Sinds een paar jaar ga ik af en toe zelf voor in de viering en enkele maanden geleden werd ik lid van de beleidsploeg. Als betrokken parochiaan voel ik me meedeinen op de woelige zee waarin een Vlaamse parochie zich momenteel bevindt. De buitenwacht bestookt je met kritische vragen, maar ook binnen de kerk heeft een progressieve parochie als Don Bosco af te rekenen met tegenstand. Benieuwd hoe onze parochiepriester Jef zich hierin staande houdt. Jef is ook gevangenisbezoekenier in de hulpgevangenis van Leuven en federatiepastoor.

Eerste communie in Don Bosco

Interview met Jef Wauters

{KENTERINGen}digit: *Heb je al veel verschil gemerkt, sinds André Léonard onze bischop is geworden?*

Jef Wauters: Wij weten waar hij voor staat. We lezen het in het bisdomblad Pastoralia en horen het via de media. Zelf heb ik mijn gedrag nog niet bijgesteld en ook in onze parochie loopt alles nog zoals voorheen. Maar rondom mij zie ik dingen veranderen. Het is duidelijk dat de paus in Rome en bisschop Léonard terug willen naar de tijd van voor het Tweede Vaticaans Concilie. Sterker, ik vrees dat ze eigenlijk willen terugkeren naar de tijd waarin alles religieus geduid werd, toen de wetenschap nog niet autonoom was met een eigen theorie en methode.

Concreet betekent dit dat oude gebeden en oude gebruiken zoals vespers, processies of de gedurende aanbidding terug worden voorgesteld. Zo vind ik in de brochure van Welzijnzorg opnieuw de officiële eucharistische gebeden terug. In Pastoralia komt Léonard er openlijk voor uit dat hij de liturgie uit de jaren '50 verkiest boven wat er in veel parochies met de jaren gegroeid is en beleefd wordt. Momenteel wordt niemand verplicht om zich aan deze strakke structuren te houden, maar ik merk dat her en der mensen zich spontaan aanpassen. Zo zijn er opnieuw meer priesters die een 'col' (1) dragen.

{K}: *Vieringen zonder eucharistie wordt ook door onze deken als oplossing gezien voor het priestertekort. Wat vind jij daarvan?*

De kerk staat voor een groot probleem. Er zijn niet alleen minder gelovigen die regelmatig naar de mis gaan, ook het professioneel kader is sterk geslonken. Er zijn nog maar heel weinig priesters in België. Vandaar dat zogenaamde 'woorddiensten' worden gepromoot. Ze mogen in alle verscheidenheid doorgaan. Gelovigen mogen hierin zeer creatief zijn.

Dat is zeer positief, zou je zeggen. Er is echter een maar. Het is niet de herwaardering van de gelovige, maar het priestertekort die deze kansen creëert. De kerk blijft in haar antwoorden op de crisis hiërarchisch denken. De priester neemt hierbij een centrale macht-plaats in. Alleen hij kan tijdens de eucharistie het brood en de wijn laten veranderen in het lichaam en bloed van Christus. De kerk ziet het brood, de hostie, als het lichaam van Christus. Hostie en priester zijn in een theologisch denken met elkaar verweven. Minder priesters betekent dus minder eucharistievieringen. De leemten mogen de gelovige leken opvullen met woorddiensten zonder communie. Oude mensen wensen echter een eucharistieviering of een woorddienst met communie. Zij blijven op hun honger zitten.

Vanuit de basis zou je een andere visie kunnen ontwikkelen. Geef het breken en delen terug aan de mensen. Het staat voor de navolging van Jezus, voor de wijze waarop christenen met elkaar omgaan. De eerste christenen kwamen samen rond het breken van het brood, lezen we in Handelingen. Het gaat niet om het broodje, om de hostie, maar om wat er met dat brood gebeurt. De Emmaüsgangers herkennen Jezus niet aan het brood, maar aan wat hij ermee doet, aan het breken van het brood. We doen dat door solidair te zijn met de minste mens, door zorg te dragen voor mensen zonder kansen. Zo worden wij al doende het lichaam van Christus in deze tijd. Deze visie vinden we ook bij Paulus terug. Wij zijn in goed gezelschap. Het Tweede Vaticaans Concilie sprak eveneens over het 'algemeen priesterschap van de gelovige'. In die lijn kunnen mensen

(1): Priesterboord. nvdr.

uit de gemeenschap perfect in de viering voorgaan. De kerk is echter in de concrete uitwerking van zijn structuren een andere mening toegedaan.

{K}: Denk je dat de kerkleiding rekening houdt met de wens van de parochies om meer leken en vrouwen te laten voorgaan in een viering?

Ik heb nog niet veel beweging in die richting gezien. In de kerk wordt alles nog steeds van boven naar beneden beslist. Inspraak vanuit de basis wordt niet gehoord. Zo heeft de kerkleiding beslist dat vrouwen en gehuwde mannen geen priester mogen worden, wat de modale parochiaan er ook moge van denken.

Enkele jaren geleden heeft Danneels in zijn bisdom het vormsel en de plechtige geloofsbelijdenis opnieuw van elkaar losgekoppeld. Geloofsbelijdenis op 12 jaar en het vormsel later. Er was veel protest van plaatselijke catechisten en ouders. Met hun bemerkingen werd geen rekening gehouden. Wij vernemen nu dat Léonard dat opnieuw wil veranderen. Weer een andere visie: het vormsel op 12 jaar voor iedereen en de plechtige geloofsbelijdenis op een later moment, als bewuste keuze van de gelovige jongere. Het is duidelijk dat de mensen die zoiets beslissen, weinig voeling hebben met wat er leeft bij de huidige jeugd. Behalve het feit dat secularisatie ook bij jongeren algemeen is, kun je je afvragen of het wel zinvol is om mensen die hun eigen weg moeten zoeken, met verplichte bijeenkomsten aan de kerk te binden.

De kerkleiding wil graag naar een eenvormige 'wereldkerk', met overal dezelfde geboden en gebruiken, terwijl elke parochie anders is en dus de vrijheid zou moeten hebben om haar eigen weg te zoeken. Zo wil men in het Leuvense komen tot nog maar twee 'centrumkerken' met een eenvormige liturgie. De overige parochies worden veroordeeld tot een bestaan aan de rand. De kans is groot dat er op die manier heel wat waardevolle diversiteit en gemeenschapsleven verloren gaat. Gelukkig is het nog niet zo ver. Op een druk bijgewoonde bijeenkomst met onze huidige deken, kwam er scherpe kritiek vanuit de drie parochies van onze federatie. Toch stemt de evolutie mij ongerust. Ik verwacht dat de crisis bij alsmear meer mensen de beslissing om te breken met de kerk onvermijdelijk gaat maken.

{K}: De kerkleiding maakt het de progressieve parochies niet gemakkelijk. Maar ook buiten het instituut lijkt het klimaat alsmear te verslechteren. Zie jij nog een toekomst voor een katholieke parochie?

Het aantal mensen dat bij de kerk betrokken is, daalt bij iedere telling. Deze afkalving is al lang bezig. Velen hebben afgehaakt met *Humanae Vitae* (2). De openheid van Vaticanum II, die tijdens het Concilie zoveel gelovigen inspireerde, bleek verdwenen. De kerkelijke overheid vergat dat gelovigen mondig geworden waren en een eigen mening hebben. De kerkelijke visie op seksualiteit, de vrouw en het celibaat speelde een belangrijke rol in het afhaken van mensen.

Veel heeft volgens mij ook te maken met het godsbeeld van de moderne westerse mens. Een groot deel van de mensen gaat ervan uit dat er wel 'iets' moet zijn. Maar dit soort spiritueel gevoel vertaalt zich niet noodzakelijk in een religieuze praktijk. Het is ook mijlenver verwijderd van een Bijbels godsbeeld. De Bijbel geeft aan mensen de belofte: jij zult toekomst hebben, jij zult leven hebben. Hij roept ons op om weg te trekken uit onze angsten, uit dingen die mensen kapotmaken. Het Bijbels verhaal geeft mensen steun en roept ons op om ons leven zelf in handen te nemen. Maar omdat de Bijbel niet meer echt gelezen wordt, is hij verworden tot een soort sprookjesboek. De geloofvisie van mensen is blijven steken op een kinderlijk niveau. Naastliefde is misschien het enige wat echt van de boodschap is blijven hangen en dat is natuurlijk al heel wat.

In de Don Boscoparochie hebben we altijd geprobeerd om met de Bijbel in de hand aan maatschappelijke structuren te werken. Wat ik nu zie, is dat mensen nog steeds met die structuren bezig zijn, maar de Bijbel hebben losgelaten. Initiatieven als Oikonde of Heymen waar mentaal gehandicapte mensen opgevangen worden, zijn in Don Bosco ont-

(2): Encycliek van paus Paulus VI over geboorteregeling (1968). nvdr.

Maurice Bellet

staan en bestaan nog steeds. Eigenlijk is de hele parochie geseculariseerd, samen met de geseculariseerde wereld. De Franse denker Marcel Bellet schrijft in zijn boekje *'Niemand heeft ooit God gezien'* dat God niet meer aanwezig is in onze wereld. Vroeger discussiëerden theologen en filosofen over het al of niet bestaan van God. Zelfs voor iemand die niet in zijn bestaan geloofde, was hij aanwezig als discussiepunt. Nu wordt zulke discussie niet meer gevoerd. Kerk en God worden een cultuur-item. Je kan kerken of heilige plaatsen bezoeken of erover lezen zonder dat dit nog weerslag heeft op je leven. We kijken naar het christendom zoals naar oude religies van Rome of Egypte.

Voor mij maakt de huidige crisis in de kerk twee dingen zeer duidelijk en zichtbaar. Enerzijds laat ze zien hoe sterk geseculariseerd Vlaanderen is en anderzijds hoe levensvreemd de kerkelijke overheden zijn. De afstand tussen deze twee wordt nog eens versterkt door het feit dat mensen niets meer met zo'n kerk te maken willen hebben. Ik ken kinderen van goede medewerkers van mij die hun oudste kind hebben laten dopen maar de volgende niet meer. Nochtans hebben deze jongeren steeds een open, eigentijdse en kritische Don Bosco gemeenschap gekend. Zo zie je hoe de houding en de visie van de kerkleiders meer invloed uitoefent dan de concrete leef- en werkwijze aan de basis! Je ziet bij wijze van spreken de mensen afhaken. Jongeren of nieuwe mensen komen er niet meer bij en zij die betrokken blijven, worden oud of sterven. De situatie van plaatselijke geloofsgemeenschappen is zeer ernstig. Geplande schaalvergrotingen lossen dit probleem niet op. De kerk moet grondig veranderen. Toch denk ik dat Bijbelse verhalen, indien goed geïnterpreteerd, de hedendaagse, geseculariseerde mens nog kunnen inspireren.

{K}: *Wanneer ik naar mijn eigen werkveld kijk, merk ik inderdaad dat zaken die ik in de Bijbel lees, nu voorgesteld worden als moderne psychotherapeutische inzichten. Zo is de hele beweging van de positieve psychologie, die uitgaat van de kracht van mensen volgens mij niets anders dan de blijde boodschap uit de Bijbel. Ook het populaire 'presentie-denken' lijkt volgens mij erg op de boodschap: "ik zal er zijn voor u".*

Inderdaad, ook in de gevangenis zie ik een gelijkaardige tendens. Denkkaders rond herstel en vergeving lijken zo uit de Bijbel of uit de kerkelijke traditie te zijn weggeplukt. Op zich vind ik dat een positieve evolutie. Het Bijbels denken is niet dood. Het wordt alleen op een meer geseculariseerde manier doorgegeven. Wanneer mensen met nood of met zwakheid geconfronteerd worden, dan vallen ze terug op paradigma's uit de Bijbel. Net als in het verhaal van Kaïn en Abel wordt ons gevraagd om te kijken naar de zwakke. Als je dat niet doet, dan breng je de dood binnen. In de gevangenis werk ik vanuit die inspiratie zonder het hele Bijbelverhaal te moeten vertellen.

Het valt me trouwens op dat ook in kunst en literatuur opnieuw naar de Bijbel verwezen wordt. Vorig jaar heeft het NTGent de filmreeks over de tien geboden van de Poolse regisseur Kieslowski in een theaterversie gegoten. De reacties van pers en publiek waren uiterst positief. De Bijbel leeft voort, maar wel buiten de kerkstructuren.

Op dit moment zijn er nog veel mensen die beroep doen op de kerk bij overgangsmomenten zoals doop, begrafenis, huwelijk of communie. Maar ook hier zie ik een kentering. Begravenisondernemingen bouwen zelf aula's. Velen die nu sterven hebben de kerk reeds dertig jaar geleden verlaten. Er is geen band meer met de plaatselijke parochie. Zij gaan gretig in op het aanbod van de begravenisondernemer. De kwaliteit van de dienst die zij verzorgen, hoeft vaak niet onder te doen voor wat er in een katholieke kerk gebeurt. Voor de voorbereiding op de plechtige geloofsbelijdenis en het vormsel in Don Bosco werken we niet langer met een catechistenploeg. Die is er niet meer. De tijd van consumeren, dat anderen het voor jou doen, is voorbij. De ouders verzorgen zelf de voorbereiding en de viering. Alle ouders zijn catechist geworden. Voor hen is het belangrijk dat ze hun kinderen bepaalde waarden meegeven, die ook in de Bijbel te vinden zijn. Zij bouwen verder met het catechesemateriaal dat wij in onze parochie steeds zelf hebben ontwikkeld. Dit brengt een nieuwe dynamiek voort. Het is een stap voorwaarts. Ik vind dit zeer boeiend.

En wat het dopen betreft: ik krijg momenteel meer aanvragen tot ontdopen dan om gedoopt te worden.

{K}: *Heeft het dan eigenlijk nog wel zin om verder te doen met onze parochie? Zouden we ons misschien niet beter inzetten om vanuit een Bijbelse inspiratie buiten de kerkstructuren te werken?*

Je inzetten buiten de kerkstructuren is zeker nodig. Door het negatieve klimaat in Vlaanderen tegenover de kerk enerzijds en de conservatieve reflex van Rome anderzijds, worden we langs twee kanten aangevallen. En zoals ik reeds heb aangetoond, komt de grootste bedreiging voor de kerk van binnenuit, door haar eigen opstelling. Het is zeker niet evident om tegen die pletwals te blijven opboksen. Een katholieke parochie wordt alsmäär minder aantrekkelijk voor jonge progressieve mensen. Toch vind ik het belangrijk om door de vieringen of via een Bijbelgroep of een spiritualiteitsdag de Bijbelse boodschap te blijven doorgeven.

Maar misschien, wanneer ik met pensioen ben, zoek ik de plaatsen op waar mensen wel bereikbaar zijn om met dezelfde dingen bezig te kunnen blijven. En misschien wordt een parochie opnieuw zo klein dat we ergens in een huiskamer samenkomen om mekaar te bemoedigen en te inspireren. Uiteindelijk doen we dan precies hetzelfde als de eerste Christenen. En mogelijks stelt het ons in staat om hierdoor een heel nieuwe adem te vinden. De eerste vieringen van de Don Boscoparochie gingen door in de garage van een parochiaan omdat er nog geen kerkgebouw of centrum was. Wie zegt dat we daar niet opnieuw naartoe kunnen?

➤ Katrien Rombouts

Federatiepastoor Jef Wauters.
Op de achtergrond Bart De Wever?

Jan Renders las *Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen*

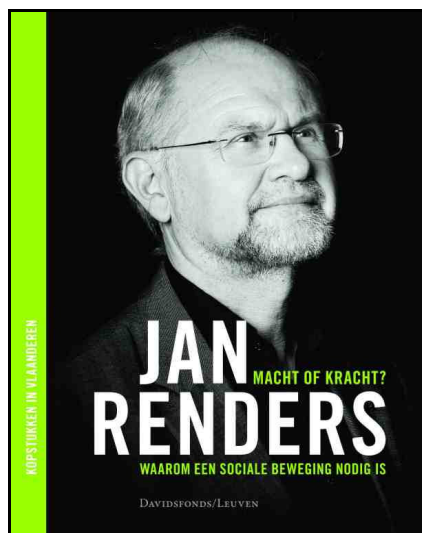
Jan Renders spreekt bedachtzaam, zoekend haast bijwijken. Maar zijn overtuiging staat rotsvast, en die verdedigt hij met stelligheid en nuance. Hoe komt *Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen* over bij deze 68-er - dat zegt hij over zichzelf - die zijn hele beroepsloopbaan in dienst van de Christelijke Arbeidersbeweging heeft gestaan? In 2002 werd hij door het ACW verkozen tot Algemeen Voorzitter. Hij bleef dat tot in september 2010, nu is hij ere-algemeen voorzitter. We vroegen Jan dat vorige maand verschenen boek te lezen.

en {KENTERINGen]digit sprak met hem

“Ik ben blij dat ik dat aangenomen heb”, zei hij op het einde van ons gesprek: “Mijn kennis van de Bijbel is niet zoveel beter dan die van een doorsnee gelovige. Ik heb wel een goede klassieke opleiding in een franciscaans college gekregen. Dat heeft bijgedragen tot mijn benieuwdheid en interesse.”

“Werken rond levensbeschouwing en zingeving, wordt dat in het ACW nog belangrijk gevonden”, vraag ik hem. “Ik vind dat wél belangrijk”, antwoordt Jan en legt daarbij de klemtoon op die 'wel', waaruit ik afleid dat dit standpunt niet door iedereen in de beweging enthousiast gedeeld wordt. “Ik vind het belangrijk omdat het zeer essentieel is dat je in de beweging ook mensen hebt die zich engageren, en dat engagement zien vanuit een overtuiging. En een overtuiging moet je voeden. Je kan dat op heel verschillende manieren doen, maar ik kom in de beweging vaak mensen tegen die dat onuitgesproken nog altijd doen vanuit een gedrevenheid die teruggaat op een belangloze inzet voor de andere mens. Vanuit -zou Levinas zeggen- het gelaat van de andere die appelleert op mijn inzet. Dat hoeft daarom niet vanuit christelijke of bijbellezende duiding te gebeuren. Maar in onze cultuur worden heel veel mensen daar nog wel op aangesproken. Veel mensen die om honderd en één reden afgehaakt hebben van de kerk worden in hun binnenste toch nog aangesproken en gemotiveerd door een appel van iemand als Jezus Christus, Franciscus van Assisi, of andere figuren. Ik denk dat dat gekoesterd moet worden. Je kan dat niet meer doen als vroeger, we zijn er niet alleen voor zij die zich christelijk noemen, we zijn een open beweging. Trouwens voor mij ligt het het belangrijke verschil niet meer tussen 'gelovige' en 'ongelovige', maar tussen het 'nihilisme' en het geëngageerd zijn in de samenleving. Dé morele kwestie betreft in de eerste plaats de verhouding tussen de sterke en de zwakke en het verdedigen van de kwetsbare mens. En dat lees ik ook in een citaat van Levinas dat in *Een derde Testament* wordt aangehaald: “Mozes en de profeten bekommeren zich niet om de onsterfelijkheid van de ziel, maar om de arme, de weduwe, de wees en de vreemdeling. De relatie tot de mens, waarin het contact met het goddelijke zich voltrekt, is niet een soort 'geestelijke vriendschap', maar een rechtvaardige economie, waarvoor ieder mens ten volle verantwoordelijk is”. (p. 18)

“Wie geïnteresseerd is in 'geloof als bevrijding' zal dit boek zeker interessant vinden”, zegt Jan: “het is verhelderend. In onze geloofscultuur zoals wij die van jongsaf hebben meegekregen werd de Bijbel immers teveel gereduceerd tot een 'bundel vrome verhalen', zoals ik dat in het voorwoord lees (p. 7)”. En ter illustratie van zijn opvatting over 'geloof en bevrijding' verwijst hij naar pagina 77 van *Macht of kracht? Waarom een sociale beweging nodig is*, een boekje dat hij ter gelegenheid van zijn afscheid als algemeen voorzitter schreef (Davidsfonds, Leuven, 2010). Het vat zijn opvatting goed samen. “Meerdere hedendaagse denkers hekelen de religie als een bedreiging voor het kritische autonome denken, soms zelfs als een gevaar voor de democratie. Dat kan hier en daar wel het geval zijn, maar het is pertinent onjuist deze vaststelling te veralgemenen. Religie en geloofsbeleving kunnen het kritisch denken juist bevorderen: tegen het machtsdenken, tegen het platte consumptisme, tegen het doorgeslagen individualisme. Zo heb ik het in elk geval beleefd en zie ik dat blijven gebeuren bij heel veel geëngageerde mensen in de sociale bewegingen. Geloof stimuleert hen tot open en kritisch denken, tot het afstand nemen van overdreven materialisme. Het zet hen aan tot concreet engagement: ziekenbezoek, steun aan vluchtelingen, armoedebestrijding, strijdvaardig syndicalisme... Geloof is dan géén opium voor het volk, maar een bevrijding in denken en handelen.

'De grote verhalen, de ideologieën, ook de geloofsovertuiging hebben afgedaan', zeggen sommigen. Ik protesteer tegen die visie. Zeker als ze bedoeld is om deze vaststelling als een 'verworvenheid' te poneren. Vergeten we niet dat er wel een 'Nieuw Groot Verhaal' in de plaats treedt: dat van de commercie. Het is de markt, het is de mode in consumptie, het zijn de gecommmercialiseerde media die vandaag zeggen wat wij moeten denken en doen. Is dat zo bevrijdend?"

Dit sluit mooi aan bij de passage over autonomie en heteronomie, die Jan uit het inleidend hoofdstuk van *Een derde Testament* naar voren haalt: "Bevrijdend Bijbellezen zal moeten durven vasthouden aan de volgende paradox, ook wanneer die paradox tegen de haren van deze samenleving instrijkt: de Bijbel daagt ons uit om terug te keren naar de schijnbaar radicaal heteronome, maar bevrijdende God van de Bijbel, en dit als kritisch woord tegenover de schijnbaar radicale, maar vaak mensonterende autonomie, wie wij tegen het lijf lopen in onze kapitalistische samenleving" (p. 15). Heteronomie of 'een richtlijn die van buiten jezelf komt', die bevrijdend werkt en (schijnbare) autonomie die de mens verknecht omdat die individualistisch, consumistisch, kapitalistisch ingevuld wordt.

Rochus Zuurmond

Maar niet alle passages boeiden Jan even zeer. Sommige hoofdstukken of passages vond hij rondt moeilijk of konden er niet in slagen zijn interesse op te wekken. Bijvoorbeeld de interpretatie van de geslachtslijst (p.33) en de genesis van Jezus Christus (pp. 31-44). Hoewel hij ook daar interessante dingen heeft opgestoken, zoals het opduiken van vrouwen in het geslachtsregister. En ook de plotse overschakeling van de actieve vorm naar de passieve vorm in de veertigste en laatste verwekking uit de rij is veelzeggend: "Jacob verwekte Jozef (39ste 'actieve' verwekking), de man van Maria, uit wie verwekt werd (40ste) Jezus, die Christus genoemd wordt" (p. 40).

Inderdaad, je moet je aandacht erbij houden en opmerkzaam blijven. Wat schijnbaar slechts détail is, kan heel belangrijk zijn om met vrucht te lezen. "Bijbellezen moet je leren (...) een Bijbellezer moet met Abraham mee, met wijd open oren, om hetzelfde te ervaren". (p. 29)

Wel interessant en niet zo moeilijk daarentegen, vond Jan de uitleg van Rochus Zuurmond over de 'materialistische en politieke leeswijze'. (pp. 45-60)

Matex -dat is de afkorting van 'materialistische exegese'- is voor alle goede lezers een waarschuwing dat er wel eens iets heel anders zou kunnen staan dan wat wij allemaal hadden gedacht. Zuurmond verduidelijkt dat de Bijbel te veel en te vaak gebruikt werd om het instituut waarvan Bijbeluitleggers deel uitmaken te legitimeren en daarmee onder meer de morele codes die het uitvaardigt. De dominante interpretatie werd vaak gebruikt om de bestaande machtsverhoudingen te ondersteunen. 'Het griezelige daarbij' - dixit Zuurmond- was dat dit alles veelal ter goeder trouw gebeurde.

Als zoiets kan gebeuren, is dat omdat de tekst voor vele exegeten een studie-'object' blijft, het verandert hun leven niet. "Men kijkt naar de tekst, maar wil niet weten dat de tekst ook naar ons kijkt" (p. 46). "Het uitgangspunt is dat bij de interpretatie van een tekst altijd een wisselwerking bestaat tussen de tekst en de lezer. Beide brengen hun eigen wereld, met eigen vooronderstellingen met zich mee" (p. 45). Het is daarom essentieel te beseffen dat "de Bijbel voor een groot deel geboren is in het verzet. Niet de bestaande toestand wordt gevierd, maar de zekerheid dat het anders kan. 'Bevrijding' is het bepalende woord." (p. 48)

Bevrijding betekent echter ook verzet. En dat "heeft soms even een utopie nodig", stelt Zuurmond. En dat veronderstelt waakzaamheid want "het is gevaarlijk wanneer de utopie in handen komt van machthebbers. Dat geldt voor het socialisme, dat in grote delen van de wereld ontaardde in dictatuur, maar het geldt zeker niet minder voor het kapitalisme, dat als ideologisch verpakt recht van de sterkste -zoals in de recente economische crisis weer eens is gebleken- een criminogeen systeem is, dat de mensen massaal in de ellende heeft gestort en dat nog steeds doet". (p.47)

Jozef Cardijn

Bij de 'karakteristieken van de Bijbelinterpretatie door het volk' -en dan zitten we bij de bijdrage van Carlos Mesters over de 'volkse leeswijze' zoals die in kerkelijke basisgemeenschappen van Brazilië en elders in Latijns-Amerika beoefend wordt (pp. 61-75)-leest Jan dat de methode *Zien-oordelen-handelen* een grote invloed had op de wijze waarop de mensen van de basisgemeenschappen de Bijbel lezen en interpreteren (p. 63). Die methode is afkomstig van de Belgische priester en latere kardinaal Jozef Cardijn (1882-1967) en dient traditioneel als richtlijn voor de actie en reflectie van de Kajotters. Van hieruit kwam ze ook bij de Katholieke Arbeidersjeugd en de studentenjeugd in Latijns-Amerika terecht. En via die weg, later ook in de bevrijdingstheologie en de volkse leeswijze. Ook het verband met het daarnet behandelde Matex is Jan niet ontgaan. Hij ziet hier een mogelijke inrijpoort om bevrijdende Schriftlezing bij de kernleden van de Christelijke Arbeidersbeweging te introduceren. Hij denkt dat het zeer goed is om dat op zijn minst te proberen. Maar er zijn voorwaarden. Als je zo maar lukraak een groep samenstelt om aan materialistische Bijbellesing te doen zal dat niet lukken. Je moet het doen mensen die heel ontvankelijk zijn en er voor open staan om aan zo'n lezing te beginnen, er moet al een groepsgevoel bestaan met de mensen die je rond de tafel brengt. Het proces veronderstelt ook een zekere langdurigheid en -dat benadrukt Jan herhaaldelijk- het moet goed begeleid worden (wanneer ik tussendoor opmerk dat die begeleiders bestaan, geeft hij dat volmondig toe). Trouwens, ook andere verhalen of parabels dan die uit de Bijbel kunnen in aanmerking komen om er mee te werken. Neem nu de parabel van de onzichtbare ladder (pp. 82-84). Je kan er een mooie combinatie in zien van *zien-oordelen-handelen*. Zien: in welke situatie zit ik, en in welke situatie zit de samenleving; oordelen: reflecteren over hoe ik mij daarmee voel, hoe ik daarmee omga; handelen: wat kan ik eraan doen? Dat kan heel bevrijdend zijn. De manier waarop de Bijbelgroep 'Brood en Rozen', die bestaat uit mensen die in armoede leven, gewerkt heeft met de parabel van de Verloren Zoon, vindt Jan heel interessant en zinvol. Hoe de deelnemers zich identificeren met of zich inleven in zowel de vader, de eerste en de tweede zoon, en hoe zij bovendien de 'onzichtbare moeder' ten tonele voeren, is heel verhelderend. (pp. 75-87).

Dezelfde parabel van de Verloren Zoon, werd een tijd geleden ook door een groep uit de middenklasse gelezen. Het was verrassend hoe die beide groepen tot een verschillend resultaat kwamen. Of toch weer niet verrassend, bij Zuurmond lasen we immers over de wisselwerking tussen tekst en lezer. "Beiden brengen hun eigen wereld, met eigen vooronderstellingen met zich mee" (p. 45). De middenklasser leest met een andere bril dan de armgemaakte, vanuit een andere achtergrond, vanuit een andere (sub)cultuur. Pas dat nu toe op bijvoorbeeld een specifieke groep uit Vlaanderen en een groep uit Indonesië, waarbij beide groepen dezelfde tekst lezen en daarover met elkaar corresponderen... en je zit bij 'intercultureel bijbellezen' (pp. 113-133). Hans de Wit beschrijft de drie verschillende fasen uit zo een proces (p. 118) en de vier uitdagingen die daarmee in het geding zijn (pp. 118-123).

Vooraf twee dingen uit de rijke inhoud zijn Jan Renders bijgebleven: het belang van 'cultuur', en het begrip 'gewone lezer'.

"Een bekende uitdrukking om het belang van cultuur te onderstrepen is: wat water is voor de vis, is cultuur voor de mens. Je leeft erin, maar hebt er nauwelijks weet van. Op dit moment meer dan ooit is de bewustwording van de eigen cultuur sterk, en wel om de simpele reden dat de directe confrontatie met andere culturen aan de orde van de dag is. Er is geen enkele samenleving die niet te maken heeft met multiculturaliteit, met diepgaande veranderingen, met het inbreken van anderen met andere culturele waarden in de ruimte van het eigen privé-bestaan -een proces dat velen niet als een uitdaging zien, maar als aantasting van de zuiverheid van het eigene. Welnu intercultureel Bijbellezen is een methode die hierop een antwoord wil geven door Bijbellezers uit te nodigen de stap te zetten naar multiculturaliteit, van gewapende vrede naar interactie. En ze wil dat doen door van het, historisch gezien, volstrekt nieuwe fenomeen dat we globalisering noemen

Hans De Wit

gebruik te maken.” (p. 122-123)

Jan Renders vindt dit heel actueel en boeiend en betreft het op zijn dierbare Christelijke Arbeidersbeweging.

“Weet je wat”, zegt hij mij: “neem nu Brussel, Antwerpen, Gent... in stedelijke gebieden krijgen we mensen uit verschillende culturen rond de tafel, nog te weinig, maar het groeit. Het zou wel eens bijzonder interessant kunnen zijn om daar eens een oefening in interculturele Schriftlezing te doen. Dat zou ik wel eens graag zien, al was het maar om - niet via literatuur maar via levende contacten- meer uitleg te krijgen en antwoorden te vernemen op vragen als “Wat betekent voor jou de Koran? Gebruik je die nog? Wordt daar nog naar gerefereerd? Wat ken jij nog van de Koran?” Dezelfde vragen zouden we trouwens kunnen stellen aan een doorsnee Vlaming zonder buitenlandse roots. Wij die hier met elkaar praten zijn begin zestig en eind zestig jaar oud. Wat kent een dertigjarige op dit ogenblik nog van de Bijbel?”

De 'gewone lezer' nu. Hans de Wit schrijft: “Van alle Bijbellezers behoort meer dan 90% tot de niet-professionele lezers. Zij lezen de teksten niet zozeer vanuit historische belangstelling, gericht op de historische achtergrond van de tekst, maar vanuit het gewonde hart. Zij lezen de teksten als langverwachte brieven; ze lezen gericht op toe-eigening. Hier is sprake van een spiritualiteit, ja vaak bijna een mystiek van lezen die zich kritisch verhoudt tot wat wetenschappers met teksten doen. Het is, naar het woord van Ricoeur, het existentieel tegenover het analytisch, kritisch lezen -twee vormen van lezen die aan elkaar complementair zijn, elkaar nodig hebben.

Het begrip 'gewone lezer' krijgt zijn plaats in hermeneutische theorieën, eerst in Latijns-Amerika in de jaren '70 van de vorige eeuw, daarna ook elders. Het staat voor die derde ruimte, tussen kerk en academie. Wat men echter ziet gebeuren is dat het principieel open begrip 'gewone lezer' vaak gereduceerd wordt tot categorieën die de exegeten lief zijn: de geëngageerde, rooms-katholieke arme, de zwarte lezer die bereid is tot verzet, de wijze Indiaanse lezer. (...) Daarmee wordt het begrip echter dusdanig normatief geladen dat het velen uitsluit. Als de goede gewone lezer -in Latijns-Amerika spreekt met over het volk en de volkse lezing (*lectura popular*)- slechts een rooms-katholieke geëngageerde, in basisgemeenschappen participerende arme kan zijn, wat te doen met de miljoenen pinkstergelovigen, die vaak ook arm zijn én de Bijbel lezen.

Intercultureel Bijbellezers wil het begrip 'gewone lezer' herijken en meer ruimte geven.” (pp.120 – 121)

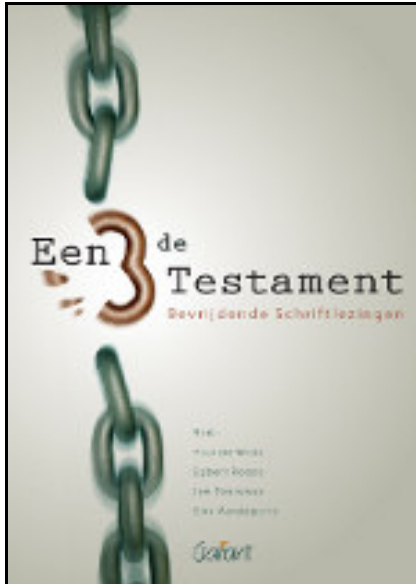
Om het actuele en boeiende van die intercultureel Bijbellezers nogmaals te onderstrepen haalt Jan tenslotte nog volgend citaat aan: “De gedachte dat geen boek ter wereld tegelijkertijd door zovelen in zoveel radicaal verschillende situaties wordt gelezen als de Bijbel en dat iets hiervan in de hier voorgestelde interactie nu zichtbaar en vruchtbaar gemaakt kan worden, is adembenemend.” (p.123)

Van Bijbel naar Koran is natuurlijk nog een stap die misschien nog meer de adem benneemt. Maar, zoals Jan Renders reeds opmerkte, krijgen we in onze stedelijke gebieden steeds vaker mensen uit die verschillende culturen samen aan tafel en zou het boeiend zijn om in dergelijke groepen aan intercultureel Bijbellezers te doen. Of zoals Anton Wessels tot slot van zijn artikel stelt: “Waarom zouden dan joden, christenen en moslims niet samen dit feest van de Exodus, van de *Hidjra*, van de bevrijding vieren en samen op weg gaan naar een wereld, waar recht is, en vrede en brood genoeg voor allen. Zijn zij niet alle drie *muhadjirun*? (p. 162). *Hidjra* is de uittocht uit het verdrukkende Mekka naar de nieuwe stad Medina waar aan de verdrukten recht zou worden verschaft. *Mujahirun* betekent 'emigranten'.

Het is de verdienste van dit boek, stelt Jan, dat het duidelijk maakt dat -tegen de dominante perceptie in- ook de Koran als bevrijdende literatuur kan gepresenteerd worden. Hij werd ook getroffen door de interne diversiteit van Koraninterpretaties: geen enkele visie haalt de overhand op de andere. Verder heeft hij ook in het boek vernomen dat de Koran een auditieve/orale tekst is, met een herhalende stijl, zonder lineaire verhaallijn.

Het is meer een reeks meditatie over verschillende thema's en minder een tekst over de geschiedenis zoals wij die kennen. Bijbelse profeten en andere Bijbelse verhaalfiguren duiken her en der in de Koran op. Vooral om die thema's te illustreren. De verhalen erachter zijn verondersteld gekend. (p. 147)

Om te concluderen

Kan je in de grote diversiteit die *Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen* ten berde brengt ergens een samenvattende bedenking maken? De Nederlandse theoloog Dick Boer, auteur van *'Verlossing uit de Slavernij. Bijbelse theologie in dienst van bevrijding'* (Skandalon, Vught, 2009), probeert het in een nawoord. Jan heeft het met belangstelling gelezen en onthoudt vooral volgende passage: "...de ontdekking dat de Bijbel als een boek van bevrijding gelezen kon worden was niet de verdienste van de kerk. Het waren de armen zelf en hun bondgenoten die, hongerend en dorstend naar gerechtigheid, de Bijbel steeds weer (her)ontdekten als juist hen op het lijf geschreven. Het grote verlangen naar een wereld waarin geen mens meer over de ander zou heersen, dreef hen naar een taal die aan dit verlangen tegemoet kwam en die de mogelijkheid bood dat verlangen onder woorden te brengen. Zo kwam het steeds weer tot 'Bevrijdende Schriftlezingen'".

In onze tijd is het met name de Latijns-Amerikaanse theologie van bevrijding geweest die de Bijbel 'aan haar oorspronkelijke eigenaars heeft teruggegeven' -aan de armen dus oftewel aan het 'volk' " (pp. 195-196).

Over het boek in zijn geheel komt Jan Renders tot de volgende slotsom:

Het is een goed boek voor geïnteresseerde, zoekende gelovigen en/of maatschappelijk geëngageerde personen.

Sommige hoofdstukken zijn niet gemakkelijk.

Het biedt zeker een interessante invalshoek bij de inspiratie- en zingevingswerking binnen de Christelijke Arbeidersbeweging. Maar er is toelichting of vulgarisatie nodig wil het boek daartoe bruikbaar zijn. Concrete voorbeelden -zoals dat van de groep Brood en Rozen- van het proces dat bij dat 'bevrijdend lezen' gegaan wordt, zouden daarin zeer welkom zijn. Nu is het meer een 'boek voor de begeleider', of voor mensen die in 'leerhuizen' al een weg hebben afgelegd.

Maar het is een degelijk werk! Daarom hoopt hij dat het toegang krijgt tot mensen die met religie bezig zijn en tot hiertoe weinig of niets over 'bevrijdende Schriftlezing' gehoord hebben.

Bij de afsluiting van ons gesprek geeft Jan nog mee dat hij het boek ook gelezen heeft in dankbare herinnering aan Remi Verwimp van wie de sterke en authentieke boodschap over de maatschappelijke dimensie van het geloof hem altijd zal bijblijven.

➤ Jan Soetewey

Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen

Redactie: Paul De Witte, Egbert Rooze, Jan Soetewey, Elke Vandeperre

Uitg. Garant, Antwerpen, 2011, 201 pp., € 21

Inhoud

Woord vooraf

Inleiding: Tegen de tirannie van de letterlijkheid

Paul De Witte & Remi Verwimp

I. Joodse leeswijze

Inleiding

De redactie

Toekomstgericht Bijbellezen

Karel Deurloo

De Genesis van Jezus Christus (uitleg van Matteüs 1,1-17)

Egbert Rooze

II. Materialistische en politieke leeswijze

Materialistische exegese

Rochus Zuurmond

De strijd tegen de schuldenlast: profetische of apocalyptische kritiek?

Jung Mo Sung

III. Volkse leeswijze

De Bijbel zoals het volk, contemplatief nadenkend, hem ervaart

Carlos Mesters

Het is de vraag of wij bestaan

Ina Koeman

IV. Feministische leeswijzen

Inleiding

Ine Van Den Eynde

"Dansen" in het open huis van goddelijke wijsheid. Een kritisch

feministische interpretatie met het oog op bevrijding

Elisabeth Schüssler Fiorenza

Leren spreken – ook in de nacht

Klara Butting

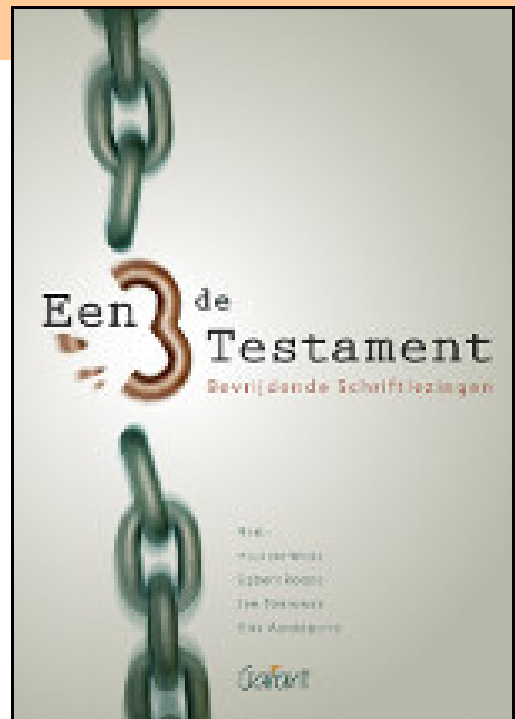
V. Intercultureel Bijbellezen

'Lees dit dan als een lang verwachte brief'

Hans de Wit

Wie wil bevrijden waarvan? Intercultureel Bijbellezen in de praktijk

Hans Snoek

VI. Bevrijdende Koranlezing

De eeuwig terugwijkende horizon. Een psycho-culturele visie over het interpreteren van de Koran

Durre S. Ahmed

De Koran in bevrijdingsperspectief

Anton Wessels

VII. Lezen in de praktijk

Een leerhuis is meer dan een methode

Paul De Witte

Jong en bevrijdend bijbelen

Paul De Witte

Met gemeente en parochie bevrijdend op pad

Eefje Van der Linden & Marc Loos

Tips voor z/hij-lezers. Aandachtspunten bij een feministische Bijbellezing

Ine Van Den Eynde

Epiloog

Dick Boer

Kan on-line besteld worden op
www.motief.org/publicaties

The Future Church: Sociaal vooruitstrevend, moreel conservatief?

Wat mogen we in de 21ste eeuw verwachten van de rooms-katholieke kerk? De Amerikaanse journalist John Allen doet in zijn boek *The Future Church* een reeks concrete voorspellingen. Dat levert een soms bedenkelijke maar vaak stimulerende denkoefening op. Grote verdienste: hij helpt ons loskomen van het eurocentrisme.

John L. Allen, Jr.

De katholieke kerk in de 21ste eeuw volgens John L. Allen, Jr.

John Allen is al jaren correspondent in het Vaticaan voor o.a. *The National Catholic Reporter* en CNN. Hij staat, al dan niet terecht, bekend als 'zeer goed geïnformeerd'. Na een reeks boeken over o.a. de verkiezing van Benedictus XVI en *Opus Dei* (1), waagde hij zich in 2009 aan een ambitieus project: een vooruitblik op de komende honderd jaar kerkgeschiedenis (en de wereldgeschiedenis). Het resultaat heet *The Future Church, How Ten Trends are Revolutionizing the Catholic Church* (2), een boek van bijna 500 bladzijden.

Allen bespreekt daarin tien maatschappelijke processen die bezig zijn om de katholieke kerk op haar kop te zetten. Eén voor één beschrijft hij de trends (bijvoorbeeld: demografie, ecologie, biotechnologie), projecteert ze op de toekomst, en koppelt dan daaraan een aantal gevolgen voor de kerk, die hij keurig rangschikt volgens hun waarschijnlijkheid: *nearly-certain*, *probable*, *possible* en ten slotte *long-shot consequences* (bijna zeker, waarschijnlijk, mogelijk, gevolgen op lange termijn).

Ik licht hier slechts twee thema's uit zijn dikke boek:

1. De kantelende machtsverhoudingen op wereldvlak (én binnen de kerk): het einde van de westerse hegemonie, zeg maar.
2. Het groeiende belang van een 'evangelisch' katholicisme, waarmee Allen een stroming bedoelt die zich naar buiten toe sterk profileert op haar 'katholieke identiteit' (versus andere identiteiten) en inhoudelijk zeer recht in de leer is.

Machtsverschuiving richting Zuiden

De belangrijkste transformatie die er in de 21ste eeuw zit aan te komen, is dat de kerk ophoudt een 'Europese' kerk te zijn. In de komende decennia worden we getuige van de onomkeerbare interne dekolonisering van de katholieke kerk, aldus Allen.

Na enkele 'koloniale' eeuwen vershuift het politieke zwaartepunt binnen de kerk eindelijk richting Zuiden, het demografische zwaartepunt achterna -een proces dat uiteraard versneld wordt door de verregaande secularisering van de Europese samenleving. Wat valt er in Europa immers nog te rapen?

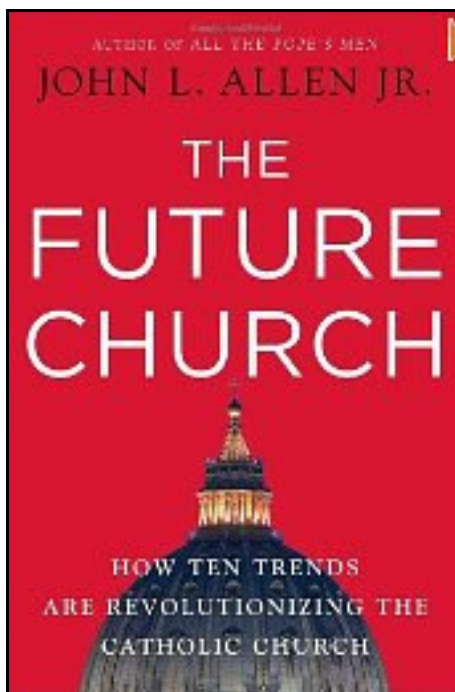
De precieze gevolgen hiervan zijn onvoorspelbaar, o.a. omdat ze vermoedelijk zo fundamenteel vernieuwend zullen zijn dat ze ons huidig petje te boven gaan. Qua impact vergelijkt Allen deze machtsverschuiving zelfs met de transformaties van het christendom in de eerste eeuwen van haar geschiedenis: "De verschuiving van het zwaartepunt in de kerk van Noord naar Zuid is vergelijkbaar met wat Paulus teweegbracht toen hij Palestina verliet en het christendom naar Griekenland en Rome bracht, om er een nieuwe religieuze beweging in de Grieks-Romeinse wereld van te maken - wat voor het christendom een omwenteling betekent. Zo'n kantelmoment beleven we nu. In de 21ste eeuw zullen steden zoals Abuja in Nigeria en Manilla en Jakarta de rol vervullen die Parijs en Milaan vervulden in de 15de en 16de eeuw - d.w.z. ze zullen het centrum zijn van nieuwe theologische ideeën, nieuwe modellen van priesterschap, nieuwe politieke prioriteiten."

(1): *The Rise of Benedict XVI. The Inside Story of How the Pope was Elected and Where He Will Take the Catholic Church*, Doubleday, New York, 2005 (De opkomst van Benedictus XVI. Het verhaal van achter de schermen over hoe de paus werd verkozen en waarheen hij de katholieke kerk wil leiden). *Opus Dei: An Objective Look Behind the Myths and Reality of the Most Controversial Force in the Catholic Church*, Doubleday, New York, 2006 (Opus Dei: een objectieve blik achter mythen en werkelijkheid van de meest controversiële macht in de katholieke kerk).
(2): De toekomstige kerk. Hoe tien trends de katholieke kerk revolutioneren.

Deze intra-kerkelijke verschuiving loopt parallel met een verschuiving in het wereld-systeem als geheel: de neergang van het Westen en de opkomst van een multipolaire wereld. We krijgen met andere woorden een katholieke kerk die niet langer door Europa wordt gedomineerd, in een wereld die niet langer (enkel) door het Westen wordt gestuurd.

Wat mogen we daarvan verwachten? John Allen combineert in zijn antwoord twee elementen die in de verbeelding van veel Europese christenen (links zowel als rechts) misschien moeilijk verzoenbaar zijn: sociaal en politiek vooruitstrevend maar moreel en theologisch conservatief. Hij verwoordt zijn argument als volgt:

“Als katholieke leiders uit het zuidelijke halfrond de toon zullen zetten in de kerk, zullen zij hun prioriteiten niet leggen bij de interne hervormingen waar wij zo verlekkerd op zijn: kunnen vrouwen priester worden, passen we ons standpunt over geboortebeperving aan? Hun prioriteiten liggen elders: hoe kunnen we de macht van de kerk gebruiken om de samenleving te veranderen? Hoe kunnen we de hongerigen voeden? Hoe kunnen we de wereld economie herstructureren in dienst van de armen? Hoe maken we een einde aan de wapenwedloop?”

De kerk zal zich vanuit het Zuiden, aldus Allen, de 'geest van het andersglobalisme' eigen maken. “Een andere wereld is mogelijk! Maar dan zonder de (bijhorende?) seksuele en theologische bevrijding. Een realistische voorspelling? De toekomst zal het uitwijzen, maar je kan je toch afvragen of Allen voldoende rekening houdt met de onderlinge verwevenheid van beide soorten bevrijding. Of is het louter toeval dat uitgerekend in de sociaal meest vooruitstrevende landen van Zuid-Amerika (o.a. Cuba) veelbetekenende stappen worden gezet op vlak van, bijvoorbeeld, de erkenning van homorechten?

Structureel verhaal

Wat ik hierboven aanhaal, is slechts een tipje van de ijsberg uit Allens rijke boek. Zijn overige voorspellingen -die ik door plaatsgebrek links laat liggen- situeren zich o.a. op het vlak van ecologie, biotechnologie, demografie, de impact van allerlei christelijke sekten (*pentecostalism*) en, zeer belangrijk, de confrontatie met de andere wereldgodsdiensten, in het bijzonder de (veelvormige) islam. Stuk voor stuk boeiende hoofdstukken.

Kort samengevat komt Allens verhaal telkens hierop neer: onder de schijnbaar verstarde oppervlakte van de 'langst levende organisatie ter wereld' (bijna 2000 jaar oud!) gisten een klein dozijn copernicaanse omwentelingen.

In een interview met het Amerikaanse dagblad *The Boston Globe* gebruikt John Allen daarvoor een metafoor uit de geologie: “Het katholicisme werkt als volgt: aan de oppervlakte blijft alles altijd vreselijk lang hetzelfde. Maar ondertussen bubbelt er onder de oppervlakte van alles. De platen verschuiven. En dan komt er één van die uitbarstingen, waarin alles ineens verandert. Het Tweede Vaticaans Concilie was zo'n moment. Dus oordelen over wat er met het katholicisme aan de hand is op basis van oppervlakkige indrukken, is bijna altijd een recept voor een verkeerd oordeel.”

Een structureel verhaal in plaats van de (westerse) waan van de dag, daarop wil Allen zijn toekomstverhaal baseren. De huidige crisis van seksueel misbruik, bijvoorbeeld, relateert hij (weg) als een 'oppervlaktefenomeen'. Dat kan misschien choqueren, maar gezien vanuit historisch perspectief heeft hij wellicht een punt: “*Luister, denk je dat de seksueelmisbruikscrisis het einde van deze kerels hun macht betekent? Ik bedoel maar: Napoleon bezette Rome en nam de paus gevangen... Nee, het Vaticaan is nog niet uitgezongen,*” klinkt het cynisch in hetzelfde *Globe*-interview.

Allen, John L., *The Future Church, How Ten Trends are Revolutionizing the Catholic Church*, Doubleday, New York, 2009, 469 pp.

De katholieke kerk die zichzelf in de 21ste eeuw (weer eens) heruitvindt dus, daarover gaat dit boek. Dit soort 'historisch realisme' is volgens mij één van de sterke punten van dit boek. Bekeken vanuit de *longue durée* (3): de kerk was er lang vóór het kapitalisme, en ze zal er na het kapitalisme nog steeds zijn. Dat lijkt me een veilige hypothese.

Waar staat John Allen in de strijd om de kerk?

Er zijn natuurlijk veel kritieken mogelijk op dit boek. De toekomst voorspellen, het idee alleen al!

Misschien trekt Allen te snel conclusies. Zo kan je je afvragen hoe hij er zo zeker van kan zijn dat het 'evangelische' katholicisme (rechtlijnig, gezagsgetrouw, traditioneel getint, inclusief revival van traditionele praktijken zoals processies e.d.m.) de bovenhand zal halen in de kerk van de 21ste eeuw, als hij ons tegelijk voorhoudt dat de machtsverschuiving van het Noorden naar het Zuiden een aantal verrassingen voor ons in petto heeft van het kaliber van de omwentelingen uit de eerste eeuwen van het christendom? Is de toekomst in dat geval niet inherent onvoorspelbaar?

Maar het grootste bezwaar, in mijn ogen, is dat Allen de interne strijd binnen de kerk (en haar onbesliste karakter, want niets is noodlottig) onderbelicht laat. Hij stelt de kerk voor als een speelbal van de geschiedenis, in plaats van als een strijdperk waarbinnen verschillende groepen met elkaar in gevecht treden om de kerk in een bepaalde richting te sturen.

In die strijd aan de kant blijven staan is geen optie, dus: waar staat Allen? Hij weigert kleur te bekennen. Zijn boek is 'descriptief, niet normatief', schrijft hij. Dat is natuurlijk ongeloofwaardig. In de passages over het 'evangelische' katholicisme schemert duidelijk zijn sympathie voor deze conservatieve strekking door.

Wat te doen?

Toch kan *The Future Church* voor al wie het gevecht om de toekomst van de kerk wil aangaan een interessant vertrekpunt zijn - al dan niet om zich tegen af te zetten. John Allens boek maakt ons attent op een aantal fundamentele verschuivingen in het wereldsysteem en binnen de kerk. Hoe gaan we daarmee om? Het boek bevat ook een schat aan (al dan niet gekleurde) informatie: ik las over bewegingen, figuren en gebeurtenissen in het Zuiden waar ik nog nooit van had gehoord. De vraag is: wat te doen met deze kennis? Misschien moet een linkse kerkspecialist eens een commentaar schrijven op dit boek, met concrete tips voor de strijd?

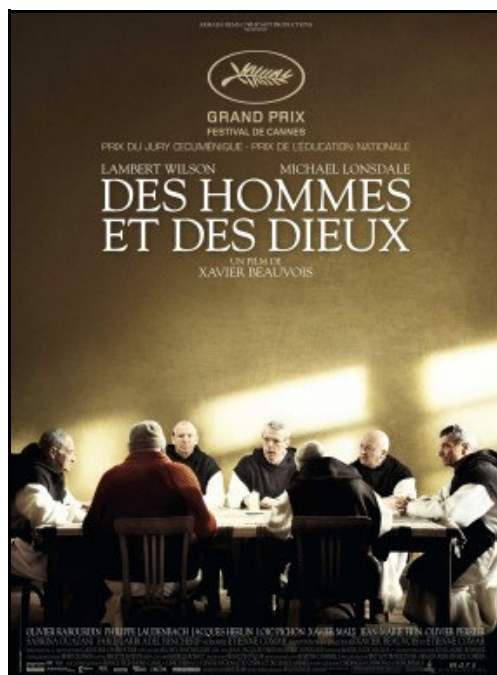
➤ Marc-Antoon De Schryver

(3): 'Longue durée' duidt op een bepaalde manier om de geschiedenis te benaderen. Historische structuren en trage verschuivingen op lange termijn krijgen voorrang op de 'histoire événementielle' dat zich meer met de kortetermijnegebeurtenissen bezighoudt. Beide termen zijn afkomstig van de Franse historische school *Ecole des Annales*. Bekendste naam: Fernand Braudel (1902-1985).

Des hommes et des dieux

Een film van Xavier Beauvois (1)

'Des hommes et des dieux' vertelt het waar gebeurde verhaal van zeven Franse monniken. In 1996 werden ze in hun klooster van Tibhirine in het Algerijnse Atlasgebergte gekidnapt en achteraf vermoord. De film behaalde een gouden palm in Cannes en werd door binnen- en buitenlandse pers uitbundig bejubeld. Vooral de sobere, maar overtuigende manier waarop alles in beeld werd gebracht, was aanleiding voor tal van lofbetuigingen.

Met hooggespannen verwachtingen trok ik dan ook naar de cinema. Na twee uur aandachtig kijken en luisteren, voelde ik me op het eind vooral teleurgesteld. Er ontbrak een soort spankracht. De figuren ogen te flets. Passie en vechtlust lijken ver weg. Zeker na de 'De grote stilte', een meesterlijke film waarbij je urenlang meegezogen wordt in het contemplatieve leven van kartuizermonniken (2). *Des hommes et des dieux*, daarentegen, kabbelt wat moeizaam naar zijn einde.

Het verhaal is nochtans spectaculair. Franse Cisterciënzers leven al decennia samen met een plaatselijke moslimgemeenschap. Het wederzijdse respect en de belangstelling voor de andere cultuur en godsdienst zijn groot. Zo gaan de monniken met veel plezier in op de uitnodiging om deel te nemen aan een besnijdenisfeest. De plaatselijke bevolking doet voortdurend beroep op het klooster voor medische bijstand of het in orde brengen van paperassen. Samen met de Algerijnen staan de monniken op de markt om hun zelfgemaakte honing te verkopen. Doorheen de film raak je ervan overtuigd dat de gelijkenissen tussen al deze mensen groter zijn dan de verschillen. Voorwaar een mooi voorbeeld van multiculturaliteit. Dit wordt nog duidelijker wanneer de dorpelingen en de monniken geconfronteerd worden met een paar moordlustige acties van de extremistische GIA (3). Voor allen is het duidelijk dat deze acties niets met godsdienst maar alles met macht te maken hebben. Hetzelfde geldt trouwens voor het optreden van het regeringsleger. Ook door hen voelt de plaatselijke bevolking zich bedreigd. De film toont mooi het onderscheid tussen zij die gericht zijn op samenleven in harmonie en zij die erop gericht zijn anderen te overheersen.

Wanneer de monniken nog een stap verder gaan en besluiten een gewond GIA-lid te verzorgen, vallen ze in ongenade bij het regeringsleger, die hen als verraders beschouwt. De overheid maant hen aan zo snel mogelijk te vertrekken. Langzaam aan overwinnen allen hun vrees en besluiten ze te blijven. Zij willen en kunnen hun mensen (de plaatselijke moslimbevolking) niet in de steek laten. Het is een soort verzet van onderuit dat wel slecht moet aflopen. Zeven van de negen monniken worden ontvoerd en vermoord.

Nu, bijna 15 jaar later is het onderzoek naar de verantwoordelijken voor de moordpartij nog altijd niet afgerond. In een filmbespreking in *De Morgen* stelt Jan Temmerman dat er aanwijzingen zijn dat de monniken niet door de GIA, maar wel door het regeringsleger zouden zijn omgebracht. De film laat deze vraag onbeantwoord. Uiteindelijk maakt het niet zo veel uit. Het zijn in elk geval diegenen geweest voor wie het zoeken naar verschil belangrijker was dan het vinden van overeenkomsten. Zij die zich bedienden van wapens en dachten in termen van macht en vergelding, hebben de verzoeners vernietigt. Toch leven de monniken voort in de harten van de mensen en in hun verhalen.

Het is een mooie en belangrijke boodschap voor onze tijd, waar verdeeldheid en angst voor de ander vaak zegevieren boven de liefde. Toch vind ik dat de filmma-

(1): Duur: 120 min. In de filmzalen sinds 8 sept. 2010. Vanaf 23 februari op DVD.

(2): *Die Große Stille*, Duitse film van Philip Gröning (2005).

(3): Groupe Islamique Armé

kers een kans hebben laten liggen om een echt aangrijpende film te maken. De thema's komen aan bod, de personages worden getoond, maar alles blijft aan de oppervlakte.

Ik vrees dan ook dat de essentiële boodschap van de film de kijker onvoldoende bereikt. Het feit dat niet de andersgelovigen, maar de machthebbers een solidaire samenleving verhinderen, kon veel sterker beklemtoond worden. De film is traag, soms zelfs slaapverwekkend. Het verhaal blijft ver weg, in een ver land en spreekt ons weinig persoonlijk aan. In de vele filmbesprekingen wordt vooral het eenvoudige kloosterleven verheerlijkt. Dat de paters en dorpsbewoners samen hebben gevochten voor een andere en betere wereld en hiervoor hun leven hebben gegeven, komt onvoldoende uit de verf. Misschien loont het de moeite om het boek te lezen? (4)

➤ Katrien Rombouts

(4): Ivo Dujardin, *De droom van Tibhirine*, Lannoo, Tielt, 2009, 227 pp., € 14,95

laatste pagina

schrift die mensentoeekomst schrijft⁽¹⁾

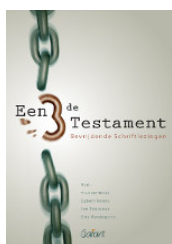
Werken met 'Een Derde Testament'

Het recent verschenen boek 'Een derde Testament. Bevrijdende Schriftlezingen' (Garant, 2011) biedt een uniek overzicht van verschillende emancipatorische leeswijzen: 'volks', 'feministisch', 'materialistisch', 'intercultureel', 'politiek', 'joods', 'bevrijdende lezing van de Koran'. Naast een theoretische toelichting van elke lezing, volgt telkens een bijdrage over de concrete toepassing van een leeswijze. Het boek biedt ook een uitgebreid hoofdstuk over 'lezen in de praktijk' met daarin methodische tips.

'Een Derde Testament' is dan ook een onmisbare handleiding voor weerbarstige zinzoekers die op een bevrijdende en hedendaagse manier oor willen lenen aan de Schriften in leerhuizen, bijbelgroepen en vormingsmomenten. We maken kennis met deze verschillende leeswijzen. We doen dit aan de hand van vier werkwinkels waarin we hetzelfde tekstfragment (1 Samuel, 1,1 – 2,36) lezen op 'feministische', 'politieke', 'volkse' of 'interculturele' wijze. Dit alles omkaderd door een 'algemene inleiding', een gedegen presentatie van het boek.

Begeleiding: Bijbelcollectief van Christenen voor het Socialisme i.s.m. Motief vzw.
Waar en wanneer: Zaterdag 2 april 2011 (10 - 16u) in het Theologisch en Pastoraal Centrum, Groenenborgerlaan 149, 2020 Antwerpen.
Inschrijven: Vóór 20 maart met vermelding of middagmaal al dan niet gewenst is: CvS, Belgradestraat 82, 2800 Mechelen. 015-41.64.84, christenen.v.h.socialisme@skynet.be.
Deelnameprijs: € 20 (mét warme maaltijd); € 8 (zonder maaltijd).

(1): Huub Oosterhuis, Schriftlied, in Nieuw Bijbels Liedboek.

Teamwerk & leidinggeven. Als levensbeschouwing een rol speelt

Module van 'Geloven in Beweging',
postgraduaat 'Agogisch Theologisch Werker'

Werken in een beweging, in een parochie of gemeente, in een school of ziekenhuis, betekent meestal werken in een team. Jouw team functioneert binnen het geheel van een organisatie: een organisatie met bepaalde kenmerken. Hoe kijk je aan tegen die organisatie? Welke mogelijkheden geeft die organisatie je en waar legt ze je beperkingen op? En wat betekent het voor die organisatie, als levensbeschouwing een rol speelt? Welke invloed heeft dat vanuit je organisatie zowel naar personeel als naar doelgroep toe? In deze module sta je stil bij belangrijke vragen over cultuur en structuur van organisaties en teams.

Een andere vraag is: wie heeft het voor het zeggen? Ben je aangesteld als leidinggevende, wat betekent dat voor je opstelling en omgaan met anderen? Welke manier van leidinggeven wordt van je verwacht en welke leiderschapsstijl past goed bij jou? Hoe begeleid je processen en zorgvuldige besluitvorming? Wat te doen als er spanningen en conflicten zijn?

7 donderdagen van 9u00 tot 16u30 in de Sociale School van Heverlee.

Data: 17, 24 en 31 maart, 7 en 28 april, 5 en 12 mei 2011.

Docenten: Hilde Van Nuland, Mieke Mariën en Josephine Wilschut

Kosten: € 245. Opleidingscheques mogelijk. Er is een speciaal steunfonds voor wie dat bedrag een probleem vormt.

Info en inschrijving: www.abelweb.be; hjwilschut@skynet.be (coördinator), mia.vanderwaeren@khleuven.be, tel. 016-37.51.81.

Islam en bevrijding:

onmogelijke combinatie of te ontdekken emancipatorisch tweespan?

Wat is de betekenis van islam in de tegenbeweging voor een andere samenleving? Hoe zijn moslims bondgenoten in de socialistische strijd? Welke experimenten van socialisme hebben of hadden plaats in de moslimwereld?

Het zijn controversiële vragen op het raakvlak van religie en politiek. Gezien de huidige ontwikkelingen in Egypte en andere landen van het Midden-Oosten zijn ze bovendien bijzonder actueel.

Brecht De Smet van de Onderzoeksgroep Midden-Oosten en Noord-Afrika aan de Universiteit van Gent leidt ons in.

Organisatie: Christenen voor het Socialisme i.s.m. vzw Motief en De Ronde Tafel van Socialisten.

Waar en wanneer: Zaterdag 19 maart 2011 (10 – 12u30) in De Markten, Oude Graanmarkt 5 te 1000 Brussel.

Info en inschrijving: CvS, Belgradestraat 82, 2800 Mechelen. Tel. 015-41.64.84, christenen.v.h.socialisme@skynet.be.

Deelnameprijs: € 5.